

Program

NSZZ „Solidarność

uchwalony przez

I Krajowy Zjazd Delegatów

21 Postulatów Gdańskiego MKS

1. *Akceptacja niezależnych od partii i pracodawców, wolnych związków zawodowych, wynikających z ratyfikowanej przez PRL Konwencji nr 87 Międzynarodowej Organizacji Pracy.*
2. *Zagwarantowanie prawa do strajku oraz bezpieczeństwa strajkujących oraz osobom wspomagającym*
3. *Przestrzegać zagwarantowaną w Konstytucji PRL wolność słowa, druku, i publikacji, a tym samym nie represjonować niezależnych wydawnictw oraz udostępnić środki masowego przekazu dla wszystkich wyznań.*
4. *Przywrócić do poprzednich praw:*
 - a) *ludzi zwolnionych w 1970 i w 1976 roku,*
 - b) *studentów wydalonych z uczelni za przekonania. Zwolnić więźniów politycznych: E. Zadrożyńskiego. J. Kozłoskiego. M. Kozłowskiego*
5. *Podać w środkach przekazu informacją o utworzeniu się MKS i opublikować jego żądania*
6. *Podjąć realne działania w celu wyprowadzenia kraju z sytuacji kryzysowej poprzez: podawanie publicznie pełnej informacji o sytuacji społeczno-gospodarczej i umożliwienie wszystkim uczestniczenia to dyskusji nad programem reform.*
7. *Wypłacić wszystkim strajkującym wynagrodzenie za okres strajku — jak za urlop wypoczynkowy z funduszu Centralnej Rady Związków Zawodowych.*
8. *Podnieść zasadnicze uposażenie każdego pracownika o 2.000, zł na miesiąc, jako rekompensatą dotychczasowego wzrostu cen.*
9. *Zagwarantować automatyczny wzrost plac równoległe do wzrostu cen i spadku wartości pieniądza.*
10. *Realizować pełne zaopatrzenie rynku wewnętrznego w artykuły żywnościowe, a eksportować-tylko nadwyżki.*
11. *Wprowadzić na mięso i jego przetwory kartki — bony żywnościowe (do czasu opanowania sytuacji na rynku).*
12. *Znieść ceny komercyjne i sprzedaż za dewizy w tzw. eksporcie wewnętrznym.*

13. *Wprowadzić, zasady doboru kadry kierowniczej na zasadzie kwalifikacji, a nie przynależności partyjnej oraz znieść przywileje MO, SB, aparatu partyjnego, poprzez:*
 - *zrównanie zasiłków rodzinnych,*
 - *zlikwidowanie specjalnej sprzedaży, itp.*
14. *Wprowadzić emerytury po przepracowaniu 35 lat, skracając wiek emerytalny dla kobiet do 50 lat. mężczyzn do 55 lat.*
15. *Zrównać renty i emerytury starego portfela do poziomu aktualnie wypłacanych.*
16. *Poprawić warunki pracy służby zdrowia, co zapewni pełną opiekę medyczną osobom pracującym.*
17. *Zapewnić odpowiednią ilość miejsc w przedszkolach i żłobkach.*
18. *Wprowadzić urlop macierzyński płatny przez okres 3 lat.*
19. *Skrócić czas oczekiwania na mieszkania.*
20. *Podnieść diety z 40 do 100 złotych i dodatek za rozłęką.*
21. *Wprowadzić wszystkie soboty wolne od pracy; pracownikom w ruchu ciągłym, systemie czterobrygadowym brak wolnych sobót zrekompensować zwiększonym wymiarem urlopu lub płatnymi dniami, wolnymi od pracy.*

Gdańsk, 16/17 sierpnia 1980 r.

Kim jesteśmy i dokąd dążymy

NSZZ „Solidarność” powstał z ruchu strajkowego 1980 roku — największego ruchu masowego w dziejach Polski. Ruch ten, zrodzony wśród robotników wielkich zakładów pracy w różnych regionach naszego kraju, znalazł swój historyczny punkt zwrotny w sierpniu 1980 roku na Wybrzeżu. Ogarnął on w ciągu roku wszystkie środowiska świata pracy: robotników i rolników, inteligencję i rzemieślników.

U początku naszego Związku były po prostu potrzeby zwykłych ludzi naszego kraju, ich cierpienia i zawody, nadzieje i tęsknoty. Związek nasz wyrósł z buntu społeczeństwa polskiego doświadczonego w ciągu przeszło trzech dziesięcioleci łamaniem praw ludzkich i obywatelskich: z buntu przeciwko dyskryminacji światopoglądowej i wyzyskowi ekonomicznemu. Był protestem przeciwko istniejącemu systemowi sprawowania władzy.

Chodziło nam wszystkim nie tylko o warunki bytowania, chociaż żyło się źle, pracowało się ciężko i jakże często bezowocnie. Historia nauczyła nas, że nie ma chleba bez wolności. Chodziło nam również o sprawiedliwość, o demokrację, o prawdę, o praworządność, o ludzką godność, o swobodę przekonań, o naprawę Rzeczypospolitej, nie zaś tylko o chleb, masło i kielbasę. Wszystkie wartości elementarne nazbyt były sponiewierane; by można było uwierzyć, że bez ich odrodzenia cokolwiek zmieni się na lepsze. Protest ekonomiczny musiał być zarazem protestem społecznym; protest społeczny musiał być zarazem protestem moralnym.

Ten społeczny i moralny protest nie zrodził się z dnia na dzień. Jest w nim dziedzictwo krwi robotników poznańskich z 1956 roku i grudnia 1970 na Wybrzeżu, bunt studentów w 1968 roku, cierpienia Radomia i Ursusa w 1976 roku. Jest w nim dziedzictwo niezależnych działań robotników, inteligencji i młodzieży, wysiłków Kościoła o przechowanie wartości, dziedzictwo wszystkich walk o godność ludzką w naszym kraju. Związek nasz wyrósł z tych walk i pozostanie im wierny.

Stanowimy organizację, która łączy w sobie cechy związku zawodowego i wielkiego ruchu społecznego. Zespolenie tych cech stanowi o sile naszej organizacji i o naszej roli w życiu całego narodu. Dzięki powstaniu potężnej organizacji związkowej społeczeństwo polskie przestało być rozdrobnione, zdeorganizowane i zagubione: jednocząc się pod hasłem solidarności odzyskało siły i nadzieję. Powstały warunki dla rzeczywistego odrodzenia narodowego. Związek nasz — najszersza reprezentacja ludzi pracy w Polsce — chce być i będzie siłą sprawczą tego odrodzenia.

NSZZ „Solidarność” zaspąła w sobie wiele nurtów społecznych, łączy ludzi o różnych światopoglądach i różnych przekonaniach politycznych i religijnych, niezależnie od narodowości. Złączył nas protest przeciwko niesprawiedliwości, nadużyciom władzy i zmonopolizowaniu prawa dookreślenia i wyrażenia dążeń całego narodu. Złączył nas protest przeciwko traktowaniu obywatela przez państwo jako swojej własności, przeciwko pozbawieniu ludzi pracy prawdziwej reprezentacji w konfliktach z państwem; przeciwko łaskawości rządzących, którzy lepiej wiedzą ile wolności przydzielić rządzonym, przeciwko nagradzaniu

bezwzględności posłuszeństwa politycznego zamiast inicjatywy i samodzielności działania. Złączyło nas odrzucenie kłamstwa w życiu publicznym, niezgoda na marnotrawienie rezultatów ciężkiej, cierplivej pracy narodu.

Jesteśmy jednak siłą zdolną nie tylko do protestu, lecz siłą, która pragnie budować sprawiedliwą dla wszystkich Polskę, siłą, która odwołuje się do wspólnych wartości ludzkich.

U podstaw działania stać musi poszanowanie człowieka. Państwo ma służyć człowiekowi, a nie panować nad nim; organizacja państwowa ma służyć społeczeństwu i nie może być utożsamiona z jedną partią polityczną Państwo musi być rzeczywiście wspólnym dobrem całego narodu. Praca jest dla człowieka, o jej sensie stanowi zbliżenie jej do człowieka, do jego rzeczywistych potrzeb.

Podstawą naszego odrodzenia narodowego i społecznego musi być przywrócenie właściwej hierarchii tych celów, „Solidarność”, określając swe dążenia, czerpie i wartości etyki chrześcijańskiej z naszej tradycji, narodowej oraz z robotniczej i demokratycznej tradycji świata pracy. Nowym bodźcem, do działania jest dla nas encyklika o pracy ludzkiej Jana Pawła II., „Solidarność” jako masowa organizacja ludu pracy jest także ruchem moralnego odrodzenia narodu.

Uważamy ludowładztwo za zasadę, od której nie wolno odstępować. Ludowładztwo nie może być władzą stawiającą się ponad społeczeństwem, grup, które przypisują sobie prawo orzekania o potrzebach oraz reprezentowania interesów społeczeństwa. Społeczeństwo musi mieć możliwość przemawiania pełnym głosem, wyrażania różnorodności poglądów społecznych i politycznych: musi mieć możliwość organizowania się w taki sposób, który zapewnia wszystkim sprawiedliwy udział w materialnych i duchowych dobrach narodu oraz wyzwolenie wszystkich jego możliwości i sił twórczych. Chcemy rzeczywistego uspołecznienia systemu zarządzania i gospodarowania. Dlatego, dążymy do Polski samorządnej.

Droga jest nam idea wolności i nieokrojonej niepodległości. Popierać będziemy wszystko, co umacnia, suwerenność narodową i państwową, sprzyja swobodnemu rozwojowi kultury narodowej i przekazywaniu dziedzictwa historii. Uważamy, iż nasza tożsamość narodowa musi być w pełni respektowana.

Związek nasz, który powstał i działa w tak trudnych warunkach, idzie drogą przez nikogo nie przetartą. Od początku przychodzili do niego i przychodzą wszyscy, którym leżą na sercu ważne polskie sprawy, którzy gdzie indziej nie znajdują zrozumienia i oparcia. Nie ma bodaj dziedziny, w której by czegoś od naszego Związku nie oczekiwano, licząc na jego siłę i autorytet społeczny i moralny. Musimy równocześnie walczyć o istnienie naszego Związku, organizować się na wszystkich szczeblach i uczyć się — nierzadko na własnych błędach — właściwego postępowania i metod walki o nasze cele. Program nasz jest programem walki o cele, które sobie postawiliśmy, programem, w którym znajdują odbicie pragnienia i dążenia naszego społeczeństwa, programem, który z tych dążeń wyrasta. Jest programem zmierzającym do celów długofalowych przez rozwiązywanie spraw bliższych. Jest to program naszej pracy, walki i służby.

II

Wobec dzisiejszej sytuacji kraju

Powstanie „Solidarności”, masowego ruchu społecznego, zasadniczo zmieniło sytuację kraju. Stworzyło możliwość rozwoju różnorodnych, niezależnych społecznych instytucji zarówno nowo powstających jak i tych, które do niedawna zależne od władz państwowych, obecnie uzyskały samodzielność. Narodziny organizacji niezależnych od władz państwowych należy uznać za fakt zasadniczy dla przemian, jakie zachodzą w stosunkach społeczno-politycznych naszego kraju. Dzięki nim społeczeństwo może zabiegać o realizację swoich dążeń i skutecznie bronić swoich praw.

Zmieniły się przez to warunki sprawowania władzy. Aby sprawować ją skutecznie, należało się liczyć z wolą społeczeństwa i działać pod jego kontrolą, zgodnie z zasadami zawartymi w porozumieniach społecznych Gdańska, Szczecina i Jastrzębia. Należało wprowadzić reformę gospodarczą reformę państwa i jego instytucji. Mieliśmy prawo oczekiwać od władz państwowych, że przemian takich będą dokonywać.

Dotychczasowy sposób rządzenia krajem oparty na wszechwładzy centralnych instytucji partyjno-państwowych prowadził kraj do ruiny. Trwające ponad rok powstrzymywanie przemian, mimo że nie można było już rządzić po staremu, przyspieszyło ten proces i szybkimi krokami zbliża nas do katastrofy. Po drugiej

wojnie światowej nigdzie w Europie nie nastąpił tak głęboki upadek gospodarki w warunkach pokojowych. Społeczeństwo mimo zmęczenia i uczucia zawodu wykazało przez ostatni rok ogromną cierpliwość a zarazem determinację. Jednak istnieje niebezpieczeństwo, że zmęczenie i zniecierpliwienie przekształcą się wreszcie w ślepią siłę niszczącą albo doprowadzą do pogrążenia nas w bezradności. Nie wolno nam — jako społeczeństwu — utracić nadziei, że wyjście z kryzysu jest możliwe.

W obliczu narodowej tragedii „Solidarność” nie może dłużej już ograniczać się do oczekiwania i wywierania nacisku na władze, aby dotrzymały zobowiązań wynikających z porozumień. Dla społeczeństwa jesteśmy jedynym gwarantem tych porozumień. Dlatego Związek nasz uznaje za swój podstawowy obowiązek podjęcie wszelkich możliwych działań doraźnych perspektywicznych dla ratowania kraju przed upadkiem, a społeczeństwa przed nędzą, zniechęceniem i samozniszczeniem. Nie ma innej drogi do tego celu, niż oparta na demokracji i wszechstronnej inicjatywie społecznej przebudowa państwa i gospodarki.

Jesteśmy w pełni świadomi, że społeczeństwo polskie oczekuje od nas służby, pełnionej w taki sposób, aby ludzie mogli żyć w pokoju. Naród nie wybaczy nikomu, zdrady ideałów, dla spełnienia których „Solidarność” powstała. Naród nie wybaczy nikomu nawet z najlepszej woli zrodzonych działań, jeśli doprowadzą do przelewu krwi; zniszczenia naszego duchowego i materialnego dorobku. Świadomość ta nakazuje nam urzeczywistniać nasze ideały stopniowo, w taki sposób, aby każde kolejne zadanie zyskiwało poparcie społeczeństwa.

Odpowiedzialność nakazuje nam dostrzegać układ sił jaki powstał w Europie po II wojnie światowej. Podjęte przez nas dzieło wielkiej przemiany chcemy prowadzić bez naruszania sojuszków międzynarodowych. Mogą one uzyskać gwarancje rzetelniejsze niż dotąd. Naród nasz, ożywiony głębokim poczuciem godności, patriotyzmu i swej tradycji, może być wartościowym partnerem jedynie wtedy, gdy zobowiązania podejmuje sam i świadomie.

Dzisiejsza sytuacja kraju postawiła przed nami konieczność stworzenia programu o różnym zakresie. Musi to być najpierw program działań szybkich, koniecznych dla przejścia przez trudny okres czekającej nas zimy. A równocześnie musi to być program reformy gospodarczej, której odłożyć na później nie można, program

polityki społecznej i przebudowywania życia publicznego kraju — program drogi do samorządzie j Rzeczypospolitej.

III

Związek wobec kryzysu i reformy gospodarczej

Źródła obecnego kryzysu tkwią głęboko w systemie ekonomicznym i politycznym oraz w polityce gospodarczej, prowadzonej przez władze które, lekceważąc podstawowe interesy społeczeństwa, blokowały wszelkie próby reformy i zmarnotrawiły ogromne pożyczki zagraniczne. Ostry kryzys narastał od połowy lat 70, zaś w ostatnim roku nastąpiło jego gwałtowne zaostrzenie, głównie na skutek niezdolności władzy do przeprowadzenia głębokich zmian.

W obliczu ujawniającej się katastrofy gospodarczej kraju rząd ogłosił program przezwyciężenia, kryzysu i stabilizacji gospodarki. Związek nie popiera tego programu, ponieważ nie uruchamia on wielu walnych rezerw gospodarki, nie budzi zaufania społecznego. Szybsze wyjście z kryzysu możliwe jest naszym zdaniem, jedynie przy nadaniu decyzjom władzy pełnej wiarygodności. Dlatego domagamy się zapewnienia społecznej kontroli nad rządowymi decyzjami antykryzysowymi. Ich uwiarygodnienie wymaga powołania na kierownicze stanowiska w gospodarce narodowej ludzi cieszących się autorytetem fachowym i społecznym.

TEZA 1 — Domagamy się wprowadzenia - reformy samorządowej i demokratycznej na wszystkich szczeblach zarządzania, nowego ładu społeczno – gospodarczego, który skojarzy plan, samorząd i rynek.

Związek domaga się reformy. Musi ona znieść przywileje biurokracji i przekreślić możliwości ich odrodzenia. Reforma musi doprowadzić do powszechnego wyzwolenia pracowitości i przedsiębiorczości *). Dlatego nie może być pozorna. Reforma pociągnie za sobą koszty społeczne i jej wprowadzenie wymagać będzie szczególnej ochrony niektórych grup ludności, o co Związek będzie zabiegał.

1. Musi zostać zniesiony nakazowo - rozdzielczy system kierowania życiem gospodarczym, który uniemożliwia racjonalne gospodarowanie. W systemie tym ogromna władza gospodarcza skupiona jest w rękach aparatu partyjnego i biurokratycznego. Struktura organizacyjna gospodarki służąca systemowi

nakazowemu, musi zostać rozbita. Konieczne jest oddzielenie organów administracji gospodarczej od władzy politycznej. Należy zerwać służbową zależność dyrektorów przedsiębiorstw od ministrów oraz znieść nominacje oparte na nomenklaturze partyjnej. Reforma zostanie zrealizowana tylko wtedy, gdy będzie masowym ruchem załóg. Przykładem takiego ruchu jest Sieć Organizacji Zakładowych NSZZ „Solidarność” wiodących zakładów pracy. Działalność Sieci zapoczątkowała szeroki ruch samorządowy.

2. Należy zbudować nową strukturę organizacyjną gospodarki. Podstawową jednostką organizacyjną gospodarki powinno stać się przedsiębiorstwo społeczne, którym zarządza załoga reprezentowana przez radę pracowniczą, a operatywnie, kieruje dyrektor, powoływany drogą konkursu przez radę i przez nią też odwoływany.

Przedsiębiorstwo społeczne będzie dysponować powierzonym mu mieniem ogólnonarodowym w interesie społeczeństwa i własnej załogi. Prowadzić będzie samodzielną działalność na zasadach rachunku ekonomicznego. Państwo powinno wpływać na jego działalność za pośrednictwem przepisów i środków ekonomicznych — cen, podatków, oprocentowania kredytów, kursów walutowych itp.

3. Biurokratyczne bariery, uniemożliwiające działanie rynku, muszą zostać zniesione. Centralne organy administracji gospodarczej nie mogą narzucać przedsiębiorstwom rejonów i sfer działania, ani wyznaczać im dostawców i odbiorców. Przedsiębiorstwa będą mogły swobodnie działać w obrocie wewnętrznym z wyjątkiem dziedzin wymagających koncesji. Działalność w sferze handlu zagranicznego również winna być bezpośrednio dostępna każdemu przedsiębiorstwu. Związek docenia wagę eksportu opłacalnego dla załóg i kraju.

Dążeniu przedsiębiorstwa do uzyskania uprzywilejowanej pozycji, na rynku winno przeciwdziałać prawo antymonopolowe oraz organizacje konsumenckie. Prawa konsumenta winna chronić ustawa. Ceny większości towarów powinny być określone przez popyt i podaż.

4. Reforma winna uspołecnić planowanie. Plan centralny musi odzwierciedlać dążenia społeczeństwa i być przez społeczeństwo akceptowany. Dlatego konieczne są publiczne debaty nad planem centralnym. Powinna zostać

zapewniona możliwość przedkładania wszelkich planów w wariantach, opracowywanych także z inicjatywy społecznej i obywatelskiej. Dlatego konieczny jest szeroki dostęp do rzetelnej informacji gospodarnej. Wymaga to ustanowienia społecznej kontroli nad GUS.

TEZA 2 — Nadchodząca zima wymaga energicznych działań doraźnych — Związek ogłasza stan gotowości ludzi dobrej woli

Nadchodzi zima, która wobec rozkładu gospodarki może zagrozić społeczeństwu. Istnieje obawa, że władze nie sprostają temu zagrożeniu. Trzeba będzie zorganizować samopomoc społeczną. Nasz Związek ogłasza stan gotowości ludzi dobrej woli.

1) Działania doraźne w gospodarce.

- a) władze Związku winny wystąpić do rządu o zapoznanie ich z rządowym programem przetrwania zimy.
- b) Związek będzie domagał się, by władze bezwzględnie zapewniły dostateczne ogrzanie i oświetlenie mieszkań w mieście i na wsi oraz pokrycie zapotrzebowania na podstawowe artykuły konsumpcyjne (ciepła odzież, żywność).
- c) samorządy pracownicze przy pomocy Komisji Zakładowych powinny:
 - dopilnować wykorzystania dóbr wytwarzanych w wolne soboty i w ramach dodatkowej produkcji, a zwłaszcza artykułów konsumpcyjnych;
 - porozumiewać się w sprawie podziału tych dóbr i kierować je w miejsca najbardziej zagrożone;
 - przystosować organizację produkcji do ograniczeń energetycznych oraz ułożyć współpracę z władzami regionalnymi Związku, a także dyspozycją mocy na okres zimy.

2) Samopomoc społeczna.

Związek powinien zorganizować na szczeblu regionalnym, terenowym i zakładowym związkowe lub społeczne pogotowie pomocy zimowej, które:

- zadba, we współpracy z harcerstwem i NZS, o zaopatrzenie w żywność i opał osób bezbronnych wobec zimy;

- zorganizuje w zakładach pracy doraźne ekipy do usuwania awarii w mieszkaniach osób objętych opieką i do ich zabezpieczenia przed szczególnie dotkliwymi skutkami zimy;
- w oparciu o transport zakładowy i prywatny zapewni, w miarę potrzeb, przewóz do szkół, lekarzy itp.;
- pomoże ludności miejskiej w zaopatrzeniu w ziemniaki, warzywa i owoce;
- zorganizuje rozdział pomocy zagranicznej.

Pogotowia zakładowe powinny włączać się w rozwiązywanie trudności zaopatrzeniowych działając solidarnie w skali okręgu i regionu.

TEZA 3 — Obrona poziomu życia ludzi pracy wymaga zbiorowego przeciwdziałania spadkowi produkcji

Sprawą podstawową jest dziś zahamowanie spadku produkcji. Do tego celu potrzebna jest poprawa zaopatrzenia dzięki wykorzystaniu rezerw wewnętrznych oraz zwiększenie środków na import surowców, materiałów i części zamiennych. Ich uzyskanie zależy od skuteczności naszego programu wyjścia z kryzysu i reformy, wzrostu eksportu i możliwości uzyskania kredytów ze Wschodu i Zachodu.

Uważamy, że rząd powinien zbadać warunki powrotu naszego kraju do Międzynarodowego Funduszu Walutowego oraz Międzynarodowego Banku Odbudowy i Rozwoju i przedstawić je opinii publicznej.

Jednocześnie musimy zrobić wszystko co możliwe, by uzyskać maksymalną produkcję w oparciu o te zasoby, którymi kraj dysponuje. **)

1. Należy ograniczyć produkcyjne nakłady inwestycyjne i skierować zaoszczędzone materiały do przetwarzania w istniejących zakładach.
2. Należy wykorzystać zbędne zapasy materiałów, maszyn i urządzeń poprzez ułatwienie ich sprzedaży za granicą i odsprzedaż prywatnym zakładom produkcyjnym w kraju. Konieczne jest zniesienie ograniczeń, które utrudniają obecnie działalność tym zakładom.

3. Ze względu na szczególne znaczenie węgla i innych surowców konieczne jest, na zasadach pierwszeństwa, zapewnienie szybkiego wzrostu zatrudnienia, pełnego zaopatrzenia technicznego kopalń oraz tworzenie warunków dla wzrostu wydobywania w przyszłości. Mimo bardzo trudnej sytuacji w wielu rejonach kraju należy zapewnić priorytetowe, zaopatrzenie rejonów górniczych w żywność i środki higieny. Ustanowione powinny być również zachęty do oszczędzania węgla, przede wszystkim w przedsiębiorstwach, ale również w gospodarstwach domowych.
4. Należy zasadniczo zwiększyć udział gospodarki chłopskiej w przydziałach środków produkcji, a szczególnie maszyn i narzędzi rolniczych, nawozów, środków ochrony roślin i pasz, zwłaszcza wysoko-białkowych. Pozwoli to na zwiększenie produkcji żywności, gdyż gospodarka chłopska jest efektywniejsza od gospodarki uspołecznionej.
5. Z powodu ostrego niedoboru surowców i energii istnieje konieczność wyłączenia w najbliższych miesiącach z ruchu szeregu zakładów. Powinny decydować o tym kryteria efektywności ekonomicznej. Decyzje takie muszą być jednak ograniczone do niezbędnego minimum i podejmowane wyłącznie w przypadkach, gdy nie istnieją racjonalne możliwości przestawienia produkcji.
6. W wielu dziedzinach czas pracy nie ma obecnie decydującego znaczenia dla wielkości produkcji. Rozumiejąc jednak wymogi kryzysowej sytuacji — możemy się powstrzymać od żądania wprowadzenia w 1982 roku zwiększonej liczby wolnych sobót. Podjęcie dodatkowej pracy w wolne soboty, o ile są po temu możliwości, powinno zależeć od woli załóg.
7. W okresie kryzysu wydatki zbrojeniowe powinny być ograniczone do absolutnego minimum, a zwolnione środki i moce wykorzystane na rzecz wzrostu produkcji.

TEZA 4 — Związek uznaje konieczność przywrócenia równowagi rynkowej w ramach wiarygodnego programu antykryzysowego, zgodnego z docelową reformą i przy ochronie najsłabszych grup ludności.

Głównym sposobem przywracania równowagi rynkowej musi być wzrost produkcji i podaży towarów. Przywracanie równowagi rynkowej w krótkim czasie nie będzie jednak możliwe wyłącznie tą drogą.***) Niezbędne jest także zmniejszenie popytu rynkowego. Można tego dokonać następującymi metodami:

- a) stopniowymi podwyżkami cen z zachowaniem, w okresie przejściowym, kartek na podstawowe artykuły konsumpcyjne;
- b) jednorazową podwyżką cen z równoczesnym zniesieniem systemu kartkowego;
- c) reformą pieniężną połączoną z reformą cen.

W ramach tych ogólnych metod i ich kombinacji istnieje wiele rozwiązań. Niektóre konkretne propozycje autorskie zostały poddane przez autorów pod rozwagę członkom Związku w aneksie. Nie wyklucza to innych propozycji.

Warunkiem skuteczności powyższych metod jest uprzednie lub równoczesne uzyskanie wzrostu produkcji. Jeżeli żadna z wymienionych metod nie zostanie zastosowana, nieuchronne będzie wprowadzenie powszechnego systemu kartkowego na wszystkie towary. Powszechny system kartkowy nie przywraca równowagi, prowadzi do marnotrawstwa, rodzi sztuczne niedobory, wywołuje rozrost biurokracji i czarnego rynku, likwiduje motywacje do dobrej pracy i nie gwarantuje ochrony realnych dochodów ludności.

O tym, jaki kierunek przywracania równowagi będzie przyjęty, powinno zdecydować społeczeństwo, po publicznej dyskusji, w drodze referendum ogólnonarodowego. Związek będzie się tego domagał. Im wcześniej o tym zdecydujemy, tym mniejsze będą społeczne koszty przywrócenia równowagi rynkowej.

TEZA 5 — Walka z kryzysem i reforma ekonomiczna muszą być realizowane pod społecznym nadzorem.

Warunkiem skutecznej walki z kryzysem jest nie tylko opracowanie akceptowanego przez społeczeństwo programu, ale także społeczny nadzór nad jego realizacją. Związek spodziewa się, że w przyszłości kontrolę tę będzie sprawował odradzony Sejm i rady narodowe, a także samorządy pracownicze.

Jednakże instytucje społecznego nadzoru muszą być ustanowione już teraz. Nie tylko bowiem doświadczenia lat 60 i 70, ale i ostatniego roku dowodzą niezbicie, że brak kontroli społecznej prowadzi do podejmowania błędnych decyzji, sprzyja nieudolności i partykularnym interesom. Dlatego Związek postuluje utworzenie

Spółecznej Rady Gospodarki Narodowej. Do jej kompetencji powinna należeć ocena polityki gospodarczej rządu, ocena sytuacji gospodarczej i gospodarczych aktów prawnych oraz inicjowanie niezbędnych posunięć w tych dziedzinach. Rada powinna mieć prawo przedkładania projektów ustaw. Społeczna Rada Gospodarki Narodowej powinna działać całkowicie jawnie a jej członkowie muszą mieć prawo porozumienia się ze społeczeństwem za pomocą środków masowej informacji.

TEZA 6 — Pamiętając o wszystkich, Związek otoczy szczególną opieką najbiedniejszych.

Przed skutkami kryzysu bronić będziemy przede wszystkim tych, którym żyć najtrudniej. Zgodnie z Porozumieniem Gdańskim będziemy żądać wprowadzenia dodatku drożyznianego, jak i rozszerzenia zasiłków wychowawczych i dalszej podwyżki zasiłków rodzinnych, już w 1982 roku, oraz uznania minimum socjalnego za wytyczną polityki dochodowej.

Związek w swej polityce będzie się kierował zasadą, że rekompensaty muszą zagwarantować zachowanie poziomu dochodów realnych mniej zamożnej części społeczeństwa. Aby zasada ta była realizowana, niezbędne jest, by:

- rekompensaty były przyznawane pracownikom (emerytom i rencistom) i wszystkim utrzymywanym przez nich członkom rodziny;
- przy wzroście cen była odpowiednio zwiększona wysokość zasiłków rodzinnych, wychowawczych, rent, emerytur, stypendiów i innych świadczeń społecznych;
- wzrastały progi dochodów uprawniające do pobierania zasiłków, stypendiów i innych świadczeń w wysokości podwyższonej oraz budżety domów dziecka, domów starców, szpitali itp.

Związek opowiada się za generalną zasadą przyznawania do płac rekompensat w równej wysokości.

Widzimy potrzebę ustalenia listy podstawowych towarów i usług, których wzrost cen powinien być rekompensowany. Wzrost cen oraz zasady i wysokość rekompensat muszą być uzgadniane ze Związkiem.

Domagamy się zasadniczego zwiększenia środków na pomoc społeczną.

Związek podejmie działania łagodzące skutki nieuniknionego wzrostu kosztów utrzymania. W tym celu:

- będziemy prowadzić kontrolą wskaźników kosztów utrzymania,
- będziemy popierać inicjatywy "społeczne służące kontroli jakości towarów i zasadności ich cen,
- będziemy postulować utworzenie funduszy dotacyjnych, umożliwiających ograniczenie wzrostu cen detalicznych wybranych, szczególnie ważnych towarów i usług (mleko, podręczniki szkolne, odzież dziecięca itp.).

TEZA 7 — Zaopatrzenie w żywność jest dziś sprawą najważniejszą; kartki muszą mieć pełne pokrycie, rozdział żywności musi być poddany społecznej kontroli.

Wobec wysokiego deficytu podstawowych towarów żywnościowych i przemysłowych, do czasu jego przewyciężenia Związek zmuszony jest występować o ich reglamentację, by zapewnić każdemu obywatelowi niezbędne minimum konsumpcji.

Obecne przydziały kartkowe, przede wszystkim mięsa, wobec braku produktów zastępczych i uzupełniających (ryby, nabiał) nie zapewniają dostatecznego wyżywienia.

Związek domaga się od rządu energicznych działań w celu zagwarantowania żywności na przydziały kartkowe, a przede wszystkim stworzenia zachęt skłaniających rolników do odstawiania żywca i rozwoju hodowli.

W miarę wzrostu produkcji i dostaw normy artykułów reglamentowanych muszą być podnoszone. Domagamy się poprawy organizacji handlu i systemu reglamentacji tak, by obywatele mogli realizować przydziały kartkowe bez wyczekiwania w kolejkach.

Wyżywienie narodu traktujemy jako sprawę pierwszoplanową.

Związek nie będzie bezczynny wobec obecnej sytuacji zaopatrzeniowej. Niezbędne jest tworzenie ogólnokrajowej sieci związkowych komisji ds. rynku i żywności z centralnym ośrodkiem koordynacyjnym. Komisje te powinny współdziałać z ogniwami NSZZ Rolników Indywidualnych „Solidarność”.

Powinniśmy jednocześnie przeciwdziałać tendencjom do prowadzenia handlu wymiennego przez silniejsze zakłady pracy, co podważa naszą solidarność.

TEZA 8 — Związek przeciwdziałać będzie narastającym różnicom socjalnym między zakładami pracy i między regionami.

Z reformą gospodarczą łączy się niebezpieczeństwo dużych nierówności płacowych i socjalnych między zakładami pracy i między regionami. Musimy stworzyć warunki dla ich łagodzenia.

W tym celu dążyć będziemy do:

1. Przejmowania przez autentyczne samorzady terytorialne urzędzeń socjalnych zakładów pracy i rozwijania przez nie działalności socjalnej pozostającej dotychczas w gestii przedsiębiorstw
2. Utworzenia pozostających pod kontrolą społeczną krajowych funduszków socjalnych, umożliwiających przepływ środków w celu łagodzenia różnic międzyregionalnych.

Już teraz Związek podejmie działania, polegające na:

1. Zmianie sposobu finansowania zakładowej działalności socjalnej. W zreformowanym przedsiębiorstwie wysokość funduszków socjalnych powinna zależeć przede wszystkim od liczby zatrudnionych pracowników, a nie od wysokości funduszu płac.
2. Udostępnieniu ludności zamieszkałej na danym terenie bazy socjalnej zakładów pracy (żłobki, domy kultury, środki transportu, itp.).
3. Tworzeniu komisji mieszanych z udziałem przedstawicieli osiedli i dzielnic jako załączka samorządów terytorialnych, decydujących o kierunkach wykorzystania i rozwoju bazy socjalnej.

IV Ochrona pracy

jako podstawowe zadanie Związku

Podstawową działalnością Związku będzie zabezpieczenie prawa pracownika do pracy, do godnego traktowania go przez pracodawcę, do bezpiecznych i nieszkodliwych dla zdrowia warunków pracy oraz sprawiedliwego wynagrodzenia.

TEZA 9 — Prawo do pracy musi być respektowane, a system płac należy zreformować.

Opowiadamy się za powszechnym prawem , do pracy, a przeciw bezrobociu. Uznając konieczność uporządkowania zatrudnienia. Związek uważa, że można je przeprowadzić tak, aby nie dopuścić do bezrobocia. W zakładach pracy, w których są przewidziane redukcje, Komisje Zakładowe powinny rozpatrzyć możliwości takich zmian wewnątrz zakładów, by zagrożeni redukcją pracownicy mieli możliwość podjęcia pracy na innym stanowisku pracy lub w krótszym wymiarze czasu pracy bez straty wynagrodzenia.

Związek uważa, że konieczne jest stworzenie możliwości prawnych i innych warunków dla dobrowolnej rezygnacji z zatrudnienia w gospodarce uspołecznionej i podejmowania pracy w gospodarce nieuspołecznionej. Niezbędne jest prawne uregulowanie sprawy emigracji zarobkowej. W związku z tym Komisja Krajowa nawiąże kontakty z zagranicznymi związkami zawodowymi w celu objęcia opieką związkową obywateli polskich, podejmujących okresowo pracę za granicą.

Związek będzie kategorycznie sprzeciwiał się wszelkim redukcjom pracowników, jeśli nie zostaną stworzone gwarancje socjalne dla osób pozostających czasowo bez pracy (uregulowanie ich statusu, odpowiednie wysokości zasiłków, uregulowanie zasad przeszkalania w celu zmiany kwalifikacji).

Szczególną troską w zakresie zabezpieczenia pracy „Solidarność” obejmie jedy-nych żywicieli rodzin, samotne matki, pracowników w wieku przedemerytalnym i niepełnosprawnych.

Zarządy regionów utworzą specjalne komórki ds. zatrudnienia

Konieczna jest reforma systemu płac, gwarantująca każdemu godziwy zarobek i równe wynagrodzenie za pracę o równej wartości. W warunkach reformy gospodarczej oznaczać to powinno, że państwo, w porozumieniu ze związkami zawodowymi, ustali poziom płac gwarantowanych, jednolity dla całego kraju w przekroju poszczególnych zawodów i stanowisk, niezależny od wyników gospodarczych przedsiębiorstw. W reformie systemu płac będziemy dążyć do:

- ujednoczenia dodatków do płac,
- wzmocnienia motywacyjnej funkcji płac,
- ustanowienia płacy minimalnej na poziomie połowy płacy średniej, nie niższej niż minimum socjalne,
- opodatkowania płac nadmiernie wysokich (propozycja wariantowa),
- włączenia do płac podstawowych dodatków za pracę niebezpieczną, szkodliwą dla zdrowia lub uciążliwą, tak aby dodatki te nie hamowały działań w kierunku poprawy warunków pracy,
- likwidacji akordowego systemu płac.

Opowiadamy się za tym by stopniowo, w ramach układów zbiorowych pracy, realizować zawarte dotychczas porozumienia branżowe, zachowując pierwszeństwo dla tych grup zawodowych, wśród których występuje niedobór pracowników. Zjazd zaleca wstrzymanie się od zawierania nowych układów zbiorowych pracy do czasu ustalenia przez Komisję Krajową zasad postępowania w tym zakresie. Nie wyklucza to możliwości bieżących konsultacji z pracodawcą.

Będziemy dążyć do ustalenia jednolitych metod określania płac, zapewniających swobodę ich kształtowania w przedsiębiorstwie. Jeśli jakaś grupa zawodowa występuje w kilku porozumieniach branżowych, płace zasadnicze przyjmowane do układu zbiorowego będą opierać się na średniej płacy dla tej grupy.

Komisja Krajowa powoła komisje płacową której pilnym zadaniem będzie opracowanie projektów reformy systemu płac i układów zbiorowych

TEZA 10 — Należy zapewnić bezpieczne i nieszkodliwe dla zdrowia warunki pracy.

1. Związek spowoduje podjęcie działań zapewniających produkcję maszyn, urządzeń i narzędzi zgodnie z wymogami zapewniającymi należyte warunki

pracy. Związek będzie dążył do wyeliminowania prac niebezpiecznych i szkodliwych dla zdrowia i szczególnie uciążliwych.

2. Związek doprowadzi w trybie pilnym do powołania (na nowych zasadach) instytucji związkowej inspekcji pracy. Działanie Związku w zakresie warunków bhp będzie koordynowała specjalna komórka, utworzona przy Krajowej Komisji.

Do zadań jej, m.in., należeć będzie:

- opracowanie i wydanie zbioru obowiązujących przepisów bhp dla komisji zakładowych,
 - prawne uregulowanie zagadnienia warunków i bezpieczeństwa pracy, a w szczególności:
 - a) uporządkowanie prawne spraw związanych z odszkodowaniami powypadkowymi i systemem ubezpieczeń,
 - b) ratyfikacja Konwencji Międzynarodowej Organizacji Pracy, zapewniającej udział Związku w ustalaniu dopuszczalnych norm obciążenia pracy.
3. Związek będzie wykorzystywał swoje statutowe uprawnienia (w tym — wydanie zakazu pracy dla swoich członków) w przypadkach szczególnego zaniedbania warunków bezpieczeństwa i higieny pracy. Komisje Zakładowe mają obowiązek bieżącej kontroli przestrzegania norm najwyższego dopuszczalnego stężenia i najwyższego natężenia.
 4. Komisja Krajowa podejmie bezzwłocznie działania na rzecz objęcia uprawnieniami wynikającymi z I kategorii zatrudnienia tych wszystkich stanowisk pracy (a nie zawodów), na których warunki pracy są szczególnie uciążliwe, szkodliwe i niebezpieczne.
 5. Podobne działania podejmie Komisja Krajowa w celu zmiany przepisów o ochronie pracowników, którzy utracili w wyniku wypadku przy pracy lub choroby zawodowej zdolność do wykonywania dotychczasowej pracy. Nowe przepisy powinny zobowiązywać zakład pracy do stałego wypłacania dodatku, który wyrównywać będzie różnicę między zarobkami.

6. W samorządnych i samofinansujących się przedsiębiorstwach Związek będzie się domagał takiego planowania ekonomicznego i finansowego, które uwzględni konieczność poprawy warunków pracy. Związek będzie kontrolował realizację tych planów i nakładów ponoszonych na bhp. Niezbędna jest koordynacja wszystkich służb działających w zakładzie pracy w zakresie bhp (związki zawodowe, służba zdrowia, służba bhp, socjalna i inne).

TEZA 11 — Prawo pracy winno stanąć na straży interesów społecznych i pracowniczych obywateli.

Związek uznaje konieczność dokonania głębokiej reformy prawa pracy i systemu ubezpieczeń społecznych, a w szczególności doprowadzenia do:

- zniesienia wszelkich ograniczeń swobody wyboru pracy,
- zrównania praw i obowiązków stron umowy o pracę,
- uzyskania inicjatywy ustawodawczej przez Związek w zakresie stosunków pracy i ubezpieczeń społecznych. Związek powinien mieć prawo zgłaszania sprzeciwu w stosunku do projektów przepisów prawnych z zakresu stosunków pracy i ubezpieczeń społecznych,
- możliwości zawierania układów zbiorowych pracy dla poszczególnych grup zawodów, branż i zakładów pracy,
- rozstrzygania wszystkich sporów ze stosunku pracy przez odrębne, dwuinstancyjne sądy,
- niestosowania kar dyscyplinarnych, polegających na ograniczeniu praw pracownika do świadczeń płacowych, urlopowych i ubezpieczeniowych,
- obowiązku tworzenia oddziałów lub stanowisk pracy chronionej dla kobiet w ciąży.
- objęcia ochroną prawną pracy więźniów.

Związek w oparciu o związkową komisję do spraw reformy prawa pracy i ubezpieczeń społecznych opracuje własną propozycje odpowiednich uregulowań.

V

Solidarna społeczność – polityka społeczna

TEZA 12 — Związek dąży do skierowania rozbudzonej w proteście społecznym inicjatywy ku zaspokojeniu potrzeb najbliższego otoczenia.

Centralistyczny system polityki społecznej okazał się niespójny i nieskuteczny. W społeczeństwie wywołuje uczucie głębokiego niezadowolenia, a zarazem sprawia, że ludzie biernie czekają na świadczenia rozdzielane przez państwo. Polityka społeczna musi ulec rzeczywistemu uspołecznieniu.

Związek przyjmuje następujące założenia-polityki społecznej:

1. Zakres działań Związku powinien być dostosowany do swoistych cech środowiska, branży i regionu. Związek ustalać będzie główne kierunki działania i hierarchię działań, odrzucając schematy dotychczasowych rozwiązań (np. Związek nie będzie przygotowywał szczegółowych instrukcji dla Komisji Zakładowych).
2. W zakładach pracy Komisja Zakładowa czuwa przede wszystkim nad warunkami pracy, płacy i zatrudnienia. Inne zadania realizowane będą w środowisku zamieszkania. Komisje Zakładowe nawiążą współpracę z organizacjami społecznymi w swoim najbliższym otoczeniu; wsparcie ze strony silnych Komisji Zakładowych sprzyjać będzie rozwojowi samorządu lokalnego.
3. Osiedlowe samorządy mieszkańców i różnorodne lokalne stowarzyszenia oraz inicjatywy społeczne powinny pełnić rolę pomocniczą dla samorządu terytorialnego, podejmującego decyzje, dotyczące problemów społecznych w szerszej skali oraz godzącego sprzeczne Interesy załóg.
4. Decyzje dotyczące spraw całego społeczeństwa, uzgadniania rozbieżnych interesów regionów i branż, powinny podlegać kontroli ciał społecznych (np. należy przywrócić znaczenie Radzie Nadzorczej Zakładu Ubezpieczeń Społecznych).
5. Wcielając w życie ideę samopomocy społecznej Związek należa jednocześnie na tworzenie i szybki rozwój fachowych służb społecznych, popierając zwłaszcza kształcenie zawodowe pracowników socjalnych.

TEZA 13 — Związek broni prawa rodziny do zaspokojenia podstawowych potrzeb i rozwoju w poczuciu bezpieczeństwa.

Zadaniem polityki rodzinnej jest zapewnienie właściwych zdrowotnych, materialnych i wychowawczych warunków rozwoju młodego pokolenia i życia rodziny. Komisje Zakładowe i inne instancje Związku będą podejmować działania w celu:

1. Znoszenia pracy nocnej kobiet zgodnie z konwencją nr 89 MOP.
2. Wprowadzenia ruchomego czasu pracy i zapewnienia możliwości zatrudnienia w niepełnym wymiarze czasu dla matek i kobiet w ciąży.
3. Egzekwowania obowiązku przenoszenia kobiet ciężarnych na stanowiska pracy chronionej oraz zapewnienia możliwości otrzymania urlopu macierzyńskiego od 7 miesiąca ciąży bez skracania okresu 98-dniowego urlopu po porodzie.
4. Wydzielania chronionej sfery produkcji artykułów (dla niemowląt, dzieci oraz ludzi niepełnosprawnych i starych itp.) oraz zagwarantowania ich stałej dostępności na rynku. Niezbędna jest tu inicjatywa władz, jak t stała kontrola przez Związek.

Związek będzie popierać:

- lokalne inicjatywy samopomocy i samoobrony rodzin, np. ruch „Solidarności Rodzin”,
- poradnictwo rodzinne i przedmażeńskie,
- tworzenie dla rodzin i samotnych matek takich warunków, życia, które nie skłaniałyby kobiet do podejmowania decyzji o przerywaniu ciąży,
- działalność osiedlowych opiekunów rodzin.

Ponadto Związek domagać się będzie:

1. Ujednolicenia — zgodnie z porozumieniami postrajkowymi — zasad przyznawania zasiłków rodzinnych dla wszystkich kategorii zawodowych (w tym chłopów-robotników). W najbliższych latach zasiłki winny stanowić jeden z elementów ograniczenia sfery niedostatku i dlatego winny być zróżnicowane w zależności od dochodu rodzin. Stopniowo zasiłki rodzinne podnosić należy do poziomu minimum kosztów utrzymania dziecka.
2. Przyznawania zasiłku macierzyńskiego i wychowawczego wszystkim matkom, nie tylko pracującym, na okres przynajmniej 3 lat.

3. Rozbudowy przedszkoli i zmiany form opieki nad dziećmi w żłobkach i przedszkolach. Należy stworzyć ogrody Korczakowskie oraz możliwości prowadzenia żłobków i przedszkoli przez siostry zakonne.
4. Usprawnienia systemu kredytowego.
5. Ratyfikacji konwencji MOP zakazującej nocnej pracy kobiet w przemyśle.

TEZA 14 — Związek będzie bronił praw osób starych, niepełnosprawnych i nieuleczalnie chorych.

Związek oczekuje od państwa:

1. Wprowadzenia jednolitego, powszechnego systemu emerytalno-rentowego, stosującego jednakowe kryteria przyznawania świadczeń w zależności od wynagrodzenia, stażu i warunków pracy.
2. Wprowadzenia renty socjalnej zabezpieczającej minimum egzystencji osobom, które z powodu wieku lub choroby niezdolne są do podjęcia pracy i nie mają uprawnień do świadczeń emerytalnych i rentowych.
3. Likwidacji starego portfela emerytur i rent.
4. Wprowadzenia specjalnych uprawnień dla emerytów i rencistów (zniżki kolejowe itp.).
5. Uniezależnienie Komisji ds. Inwalidztwa i Zatrudnienia od ZUS.

Związek będzie inicjował rozwój usług domowych dla osób starych i niepełnosprawnych oraz organizację i tworzeniu domów okresowego pobytu.

Związek będzie popierał inicjatywy społeczne, zmierzające do zapewnienia pomocy nieuleczalnie chorym.

Związek, poprzez komisje zakładowe, otoczy opieką pracowników przechodzących na emeryturę pomagając im w przystosowaniu się do nowych warunków i stworzy im możliwość podtrzymania więzi z zakładem pracy.

Związek podejmie walkę z dyskryminacją osób niepełnosprawnych, poprzez:

1. Inicjowanie i organizowanie ich społecznej i zawodowej rehabilitacji.
2. Domaganie się takiego projektowania środków komunikacji i budynków, by ułatwić korzystanie z nich osobom niepełnosprawnym.

3. Popieranie tworzenia nowych ośrodków rehabilitacji, rozwój produkcji sprzętu rehabilitacyjnego i innych urządzeń dla osób niepełnosprawnych; realizację tych celów ułatwi Międzyregionalny Fundusz Inwalidzki „Solidarność.
4. Wspieranie pracowników spółdzielni inwalidów w realizowaniu zadań rehabilitacyjnych spółdzielni.
5. Działania Komisji Zakładowych na rzecz zwiększenia liczby stanowisk pracy chronionej. Pozwoli to na włączenie ludzi niepełnosprawnych do normalnego życia.

TEZA 15 — Wobec zagrożenia biologicznego narodu, ochrona zdrowia jest obszarem szczególnego zainteresowania Związku.

Oczekiwania społeczne dotyczące ochrony zdrowia przekraczają obecnie możliwości ich realizacji przez służbę zdrowia. Brakuje łęków, sprzętu medycznego, etatów, bazy lokalowej, środków transportu itp. Stan ten pogłębia wadliwa organizacja służby zdrowia.

Ratowanie zdrowia i likwidacja zagrożenia biologicznego narodu wymaga koncentracji ograniczonych obecnie środków i wyznaczenia najważniejszych kierunków działania. Za kierunki te Związek przyjmuje:

1. Ochronę macierzyństwa oraz zdrowia dzieci i młodzieży.
2. Działania w kierunku zapewnienia pełnego zaopatrzenia w leki i inne środki medyczne niezbędne dla bezpośredniego ratowania życia i zdrowia oraz właściwych warunków sanitarnych w placówkach służby zdrowia. Kontynuowana będzie działalność banku leków „Solidarność”.
3. Działania mające na celu ochronę zdrowia psychicznego, a zwłaszcza stworzenie ludzkich warunków w zakładach psychiatrycznych; ukończenia prac nad ustawą o ochronie zdrowia psychicznego w takiej postaci, by nie można było jej wykorzystać dla naruszania praw obywatelskich.
4. Działania na rzecz resocjalizacji ludzi dotkniętych chorobą alkoholową i narkomanią, a także działania wspomagające inicjatywy społeczne przeciwdziałające alkoholizmowi i narkomanii, zwłaszcza wśród młodzieży oraz pomoc ich rodzinom.
5. Działania na rzecz poprawy opieki zdrowotnej nad ludźmi starymi oraz powiązanie jej z pomocą społeczną.

Związek stoi na stanowisku, iż dla właściwej pracy służby zdrowia niezbędne jest:

1. Powierzenie decyzji i kontroli w sprawach ochrony zdrowia i NFOZ samorządom terytorialnym.
2. Zmiana struktury służby zdrowia i zasad jej finansowania poprzez zmianą systemu ubezpieczeń społecznych w ramach reformy gospodarczej.
3. Zapewnienie dostępności i właściwego wykorzystania wszystkich służb zdrowia (również przemysłowych i resortowych). Przemysłowa służba zdrowia powinna skoncentrować się przede wszystkim na profilaktyce, a funkcję leczenia (przy uwzględnieniu specyfiki zakładów pracy) powinna przejąć odpowiednio zorganizowana opieka zdrowotna w miejscu zamieszkania.
4. Powierzenie rozdziału wszystkich miejsc sanatoryjnych wyłącznie służbie zdrowia.
5. Działanie na rzecz podniesienia etyki zawodowej służby zdrowia. Wiąże się z tym konieczność przywrócenia właściwej rangi zawodowi, m.in. poprzez zmianę systemu wynagrodzeń oraz przez reaktywowanie samorządnych izb lekarskich

Domagamy się od władz przedstawienia raportu o stanie ochrony zdrowia, przygotowania rejestru podstawowych, niezaspokojonych potrzeb oraz opracowania programu działania na, najbliższy okres i na przyszłość.

TEZA 16 — Związek walczy o skuteczną ochronę środowiska człowieka.

Ochrona środowiska wymaga:

1. Uznania nadrzędności celów społecznych nad celami produkcyjnymi.
2. Jawności procesów decyzyjnych oraz stworzenia warunków dla społecznej kontroli w tym zakresie.
3. Wprowadzenia w gospodarce rachunku ekonomicznego, który uwzględniając koszty dewastacji środowiska skutecznie zapobiegałby rabunkowi zasobów naturalnych, skłaniając do wprowadzania technologii czystych i bezodpadowych.
4. Czynnej ochrony przyrody przez odbudowę zdewastowanego środowiska i zmianę założeń funkcjonowania Parków Narodowych i krajobrazowych.

W związku z tym domagamy się:

1. Zapewnienia właściwej rangi problemowi ochrony środowiska w założeniach i realizacji reformy gospodarczej.
2. Ustalenia odpowiednio wysokiego udziału funduszu na ochronę środowiska w budżecie państwa, utrzymanie Funduszu Ochrony Środowiska i przekazania go do dyspozycji samorządów terytorialnych.
3. Nowelizacji ustaw j przepisów wykonawczych dotyczących ochrony środowiska między innymi tak, aby Związek miał możliwość ich egzekwowania.
4. Zapewnienia udziału w organach przedstawicielskich wszystkich szczebli reprezentantów społecznych organizacji oraz zrzeszeń działających na rzecz ochrony środowiska.
5. Przystawienia produkcji zakładów stanowiących zagrożenie dla środowiska. W szczególności konieczne jest natychmiastowe opracowanie i wdrażanie projektów oczyszczania wód (morskich i śródlądowych) oraz budowy oczyszczalni komunalnych i przemysłowych.
6. Wprowadzenia obowiązku publikowania pełnych informacji na temat stanu zagrożenia środowiska i zdrowia społecznego oraz uzupełnienie programów szkolnych o tematykę ochrony środowiska.

W celu realizowania tych zadań zaleca się:

1. Inicjowanie działań na szczeblu zainteresowanych organizacji zakładowych takich, jak: kontrola sprawności i pełnego wykorzystania urządzeń ochronnych, kontrola przestrzegania reżimów technologicznych, modernizacja zakładów.
2. Objęcie kontrola stanu środowiska w regionie. Sprzyjanie powstawaniu różnego typu przedsiębiorstw (np. spółdzielczych), pracujących na rzecz ochrony środowiska oraz uruchamianie produkcji ubocznej w istniejących zakładach.
3. Opiniowanie przez Związek planów-rządowych i przygotowywanych aktów prawnych.

TEZA 17 — Związek domaga się respektowania podstawowego prawa człowieka, do własnego mieszkania i uczestniczy w kształtowaniu polityki mieszkaniowej.

Aby usunąć wieloletnie zaniedbania w budownictwie mieszkaniowym i komunalnym, należy:

1. Stwarzać możliwości dla realizacji inicjatyw w budownictwie mieszkaniowym, zwłaszcza spółdzielczym; przyspieszyć uzbrajanie terenu, wykorzystać dla budownictwa mieszkaniowego moc przerobowa budownictwa przemysłowego; udzielać wszechstronnej pomocy producentom materiałów budowlanych, przedsiębiorstwom i zakładom pracującym na rzecz budownictwa mieszkaniowego; zapewniać odpowiednią jakość wykonawstwa, m in. przez zniesienie akordu i poprawę warunków pracy.
2. Umożliwić powstawanie i rozwój komunalnych, spółdzielczych i prywatnych przedsiębiorstw budowlanych oraz małych wytwórni materiałów budowlanych.
3. Przywrócić autonomię spółdzielniom mieszkaniowym rezygnując równocześnie z budownictwa patronackiego i zakładowego. Związek powinien egzekwować prawo do rejestracji nowo powstających samodzielnych spółdzielni mieszkaniowych.
4. Stworzyć warunki dla racjonalnego rozwoju budownictwa indywidualnego (w mieście i na wsi) zapewniając pomoc finansową, materiałową, techniczną.
5. Nie dopuszczać do budowania osiedli na terenach skażonych oraz do stosowania materiałów szkodliwych dla zdrowia.
6. Unowocześniać i rozbudowywać urządzenia komunalne i usługowe w miastach, miasteczkach i na wsiach.
7. Uchylić wszelkie przepisy hamujące możliwość zamiany mieszkań bez względu na charakter i typ lokali mieszkalnych.
8. Unormować czynsze w celu ochrony zasobów mieszkaniowych, zapewnić środki na remonty mieszkań oraz zapewnić zasiłki mieszkaniowe dla ekonomicznie najsłabszych grup ludności. Komisje zakładowe powinny zmieniać kierunki oraz wprowadzać nowe formy wykorzystywania funduszu mieszkaniowego: zasiłki na uzupełnienie opłat mieszkaniowych dla osób uboższych, zwiększenie pomocy dla emerytów i rencistów, zwiększenie wypłat na pokrycie kosztów remontów kapitalnych itp.

Zarządy regionalne podejmą społeczny nadzór nad realizacją polityki mieszkaniowej i nad prawidłowością planów zagospodarowania przestrzennego oraz zapewnia społeczną kontrolę nad projektowaniem i budową nowych osiedli mieszkaniowych.

TEZA 18 — Związek dążyć będzie do zapewnienia każdemu pracownikowi niezbędnej ilości czasu wolnego i możliwości jego wykorzystania dla uczestnictwa w kulturze.

1. W celu zapewnienia każdemu człowiekowi pracy czasu prawdziwie wolnego, Związek podejmie działania zmierzające do ustalenia najlepszej organizacji czasu pracy oraz stworzenia warunków umożliwiających swobodny wybór form wypoczynku i rozrywki.
2. Związek będzie dążył do ustawowego wprowadzania zasady 5-dniowego tygodnia roboczego dla wszystkich pracujących i stopniowego realizowania tej zasady w miarę poprawy stanu gospodarki. Związek powinien dopilnować, by — konieczne ze względów serdecznych — zatrudnienie w soboty i niedziele pracowników służb komunalnych, handlu, usług oraz placówek kultury, rozrywki sportu itp. było rekompensowane czasem wolnym w ciągu tygodnia, miesiąca lub roku.
3. Związek będzie działał na rzecz umożliwienia właściwego wykorzystania urlopu wypoczynkowego poprzez:
 - pomoc finansowa z funduszy socjalnych i związkowych w sposób gwarantujący społeczną równość szans,
 - rozwój sieci ośrodków tzw. wczasów specjalistycznych o programie wypoczynku i rozrywki wakacyjnej.
 - stworzenie warunków dla różnych form wakacyjnej turystyki wędrowniej, krajoznawczej i kwalifikowanej.
4. Związek będzie dążył do rewindykacji ośrodków wczasowych pozostających w gestii branżowych związków zawodowych. Ośrodki te, wraz z zakładową i resortową bazą wypoczynkową, powinny być stopniowo przekazywane na rzecz wyspecjalizowanych służb lokalnych i ogólnokrajowych. W okresie przejściowym Związek będzie dążył do udostępnienia tej bazy pracownikom zakładów uboższych.

5. Związek inicjuje i popiera tworzenie międzyzakładowych i osiedlowych klubów kultury fizycznej, których celem będzie organizowanie form czynnego wypoczynku, rekreacji, rehabilitacji i sportu.

VI

Samorządna Rzeczpospolita

TEZA 19 — Pluralizm światopoglądowy, społeczny, polityczny i kulturalny powinien być podstawa demokracji w samorządnej Rzeczypospolitej.

1. Życie publiczne w Polsce wymaga głębokich i całościowych reform, które powinny doprowadzić do trwałego wprowadzenia samorządności, demokracji i pluralizmu. Dlatego będziemy dążyć zarówno do przebudowy struktury państwa, jak i do tworzenia i wspierania niezależnych i samorządnych instytucji we wszystkich sferach życia społecznego. Tylko taki kierunek zmian zapewni zgodność organizacji życia publicznego z potrzebami osoby ludzkiej, dążeniami społeczeństwa i narodowymi aspiracjami Polaków. Zmiany te konieczne są również dla pokonania kryzysu gospodarczego. Pluralizm, demokratyzację państwa i możliwość pełnego korzystania z wolności konstytucyjnych traktujemy jako podstawową gwarancję, że trud i wyrzeczenia ludzi pracy nie zostaną po raz kolejny zmarnowane.
2. Związek nasz jest otwarty na współpracę z różnymi ruchami społecznymi, przede wszystkim zaś z innymi związkami, które powstały po Sierpniu 1980r i należą do wspólnego ruchu „Solidarności” — NSZZ Rolników Indywidualnych, NSZZ Rzemieślników, NSZZ Kierowców Transportu Prywatnego — oraz z niezależnymi, samorządnymi związkami zawodowymi tych grup pracowniczych, które ze względu na obowiązujące przepisy nie mogły znaleźć się w „Solidarności”. Przepisy te wymagają zmiany. Dziś w Polsce wolność zrzeszania się w związki zawodowe i wolność wyboru przez pracownika związku zawodowego mają podstawowe znaczenie. Dlatego przykładamy najwyższą wagę do Ustawy o związkach zawodowych. Powinna ona wolność tę zagwarantować.

3. Związek nasz łączy ściśle więzy z Niezależnym Zrzeszeniem Studentów, „Patronatem”, niezależnymi ruchami harcerskimi oraz innymi organizacjami, które przyczyniają się do realizacji porozumień sierpniowych i statutowych zadań „Solidarności”.

Organizacje te i zrzeszenia napotykały trudności w swym działaniu i w rejestracji. Dlatego uważamy za konieczne uchwalenie nowej ustawy o stowarzyszeniach, która zapewni pełną swobodę zrzeszania się obywateli.

4. Uważamy, że zasady pluralizmu muszą odnosić się do życia politycznego. Związek nasz będzie popierał i chronił inicjatywy obywatelskie, których celem jest przedstawienie społeczeństwu różnych programów politycznych, gospodarczych i społecznych oraz organizowanie się w celu wprowadzenia tych programów w życie.

Jesteśmy natomiast przeciwni temu, by statutowe władze nasze Związku tworzyły organizacje o charakterze partii politycznych.

5. "Związek nasz wyznaje zasadę pluralizmu w ruchu zawodowym i widzi możliwość lojalnego współistnienia z innymi związkami zawodowymi.
6. Pluralizm będzie zawsze zagrożony, jeśli nie doprowadzimy do globalnej reformy prawa karnego dotyczącej zarówno ogólnych zasad karania, jak i w szczególności tych przepisów kodeksu karnego innych ustaw karnych, które były lub mogą być wykorzystywane dla tłumienia swobód obywatelskich.

TEZA 20 — Autentyczny samorząd pracowniczy będzie podstawą samorządnej Rzeczypospolitej.

System wiążący władzę polityczną i gospodarczą oparty na nieustannej ingerencji czynników partyjnych w funkcjonowanie przedsiębiorstw to główna przyczyna kryzysu, w jakim znajduje się nasza gospodarka, to także przyczyna braku równości szans w życiu zawodowym. Nomenklatura partyjna uniemożliwia wszelką racjonalną politykę kadrową, czyni miliony bezpartyjnych pracownikami drugiej kategorii. Jedyną możliwą dziś drogą zmiany

tej sytuacji jest utworzenie autentycznych samorządów pracowniczych, które uczyniłyby załogi rzeczywistymi gospodarzami zakładu.

Związek nasz żąda przywrócenia spółdzielniom samorządowego charakteru. Konieczne jest uchwalenie nowej ustawy chroniącej spółdzielnie przed administracyjną ingerencją państwa.

TEZA 21 — Samodzielne prawnie, organizacyjnie i majątkowo samorządy terytorialne muszą być rzeczywistą reprezentacją społeczności lokalnej.

Podstawą autentycznego samorządu terytorialnego musi być wyłonienie go w wolnych wyborach. Powinny one zapewnić możliwość kandydowania osobom wysuniętym przez organizacje społeczne, a także grupy obywatelskie. Żadne listy wyborcze nie mogą korzystać z preferencji. Konieczne jest zapewnienie warunków do przeprowadzenia kampanii wyborczej, w ramach której konkurować będą różne programy i różni kandydaci. Najbliższe wybory do rad narodowych powinny odbyć się zgodnie z przedstawionymi zasadami. NSZZ „Solidarność” będzie do tego dążyć z całym zdecydowaniem. W tym celu do dnia 31 XII 81 r. przygotowany zostanie projekt nowej Ordynacji wyborczej, który po konsultacji wśród członków Związku zostanie przedstawiony Sejmowi.

Organy samorządu terytorialnego muszą uzyskać uprawnienia do decydowania o całokształcie spraw lokalnych, w tym zakresie mogą podlegać jedynie uregulowanemu ustawowo nadzorowi organów państwowych, służącemu kontroli przestrzegania prawa. W razie sporu między samorządem a organami administracji rozstrzygnięcie należeć powinno do sądu. Samorządy terytorialne muszą mieć prawo do prowadzenia działalności gospodarczej. Niezbędna jest też możliwość zawierania porozumień między samorządami. Dla realizacji swych zadań samorządy muszą mieć osobowość publiczno-prawną oraz prawo do uzyskiwania samodzielnie środków finansowych (podatki lokalne).

Pierwszy Zjazd NSZZ „Solidarność” zobowiązuje Komisję Krajową do opracowania projektu ustawy o samorządach terytorialnych, która realizować będzie wyżej wymienione zasady. Zostanie ona poddana konsultacji analogicznej, jak projekt ustawy o ordynacji wyborczej, i następnie przedstawiona Sejmowi.

NSZZ „Solidarność” popierać będzie także inicjatywy samorządowe, zwłaszcza akcje samopomocy w walce z nasilającym się kryzysem.

TEZA 22 — Organizacje i ciała samorządowe powinny uzyskać reprezentację na szczeblu najwyższych władz państwowych.

1. Konieczne jest przyznanie związkom zawodowym prawa inicjatywy ustawodawczej.
2. Będziemy dążyć do odzyskania przez Sejm roli najwyższej władzy w państwie, oraz do tego by zmieniona ordynacja wyborcza umożliwiająca wszystkim partiom politycznym, organizacjom społecznym i grupom obywateli swobodne zgłaszanie kandydatów, przywróciła mu powszechnie uznany charakter przedstawicielski.
3. Uważamy za celowe rozpatrzenie potrzeb powołania ciała o charakterze samorządowym (izby samorządowej lub izby społeczno-gospodarczej) na szczeblu najwyższych władz państwowych. Jej zadaniem byłby nadzór nad realizacją programu reformy gospodarczej i polityką gospodarczą oraz podobnych instytucji na niższych szczeblach.

TEZA 23 — System musi gwarantować podstawowe wolności obywatelskie, respektować zasady równości wobec prawa wszystkich obywateli i wszystkich instytucji życia publicznego.

Wymaga to:

1. Realizacji zasad i postanowień ratyfikowanych przez Polskę konwencji międzynarodowych, a w szczególności międzynarodowych paktów praw.

Gwarancję tego upatrujemy w ratyfikowaniu przez PRL Protokołu fakultatywnego do Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, przewidującego międzynarodową kontrolę nad wykonaniem postanowień Paktu.

2. Wyraźnego stwierdzenia w Konstytucji zasady równości obywateli, także bez względu na ich przekonania, poglądy polityczne i przynależność organizacyjną.

3. Podporządkowania prawu wszystkich czynników życia publicznego, w. tym również organizacji politycznych i społecznych. Jest zatem konieczna zmiana uregulowań konstytucyjnych dotyczących statusu prawnego tych organizacji oraz jednoznaczne określenie ich stosunku prawnego do Sejmu oraz innych organów władzy administracyjnej.
4. Powołanie niezależnego Trybunału Konstytucyjnego (albo też odpowiedniej Izby Sądu Najwyższego), którego zadaniem będzie orzekanie o zgodności ustaw z Konstytucją oraz zgodności aktów niższego rzędu z ustawami. Badaniu powinna podlegać również zgodność prawa wewnętrznego z ratyfikowanymi konwencjami i Międzynarodowymi Paktami Praw.
5. Nowelizacja przepisów prawa o zgromadzeniach, o stowarzyszeniach i o paszportach (w ustawie paszportowej powinno być zawarte prawo do swobodnego wyboru miejsca zamieszkania poza granicami kraju oraz powrotu do Polski). Decyzje ograniczające swobody obywatelskie winny być poddane kontroli sądowej,
6. Wprowadzenia pełnej jawności życia publicznego, której jednym z warunków jest dostęp obywateli do dokumentów władz administracyjnych. Ograniczenia jawności życia publicznego i dostępu do dokumentów winny być jasno określone ustawą.

TEZA 24 — Sądownictwo musi być niezależne, a aparat ścigania poddany społecznej kontroli.

Do realizacji tego konieczna jest:

1. Głęboka reforma sądownictwa oraz bezwzględne przestrzeganie zasady jego niezależności. Gwarancją tego jest:
 - a) Wprowadzenie pełnego samorządu sędziowskiego, który m. in. miałby decydujący głos "w powoływaniu na wszystkie stanowiska sędziowskie oraz mianowaniu prezesa sądu.
 - b) Przestrzeganie zasady niełączenia funkcji sędziowskiej z żadną inną służbą publiczną zwłaszcza w organizacjach politycznych, nieprzenoszenia i nieusuwania sędziów, którzy mogą być odwołani ze stanowiska jedynie w trybie dyscyplinarnym lub w związku z chorobą.

Gwarancje te powinny być zapisane w znowelizowanej ustawie o ustroju sądów powszechnych oraz w ustawie o Sądzie Najwyższym.

Ustawy te powinny ponadto zapewnić możliwość odwołania sędziego na wniosek Zgromadzenia Ogólnego sędziów w okresie przejściowym I roku od wejścia w życie¹ ustaw.

W Sądzie Najwyższym konieczne jest ponadto zniesienie powoływania sędziów na okres kadencji.

c) Powołanie ławników oraz członków kolegiów do spraw wykroczeń w drodze bezpośrednich wyborów w celu zwiększenia udziału społeczeństwa w wymiarze sprawiedliwości.

2. Zniesienie instytucji Państwowego Arbitrażu Gospodarczego i poddanie sporów gospodarczych orzecznictwu sądowemu.

3. Zapewnienie gwarancji instytucjonalnych prawidłowego funkcjonowania organów wymiaru sprawiedliwości poprzez:

a) Przywrócenie instytucji niezależnego sędziego śledczego, wchodzącego w skład określonego sądu; prowadzenie śledztwa oraz podejmowanie decyzji m. in. o stosowaniu aresztu tymczasowego winno należeć wyłącznie do jego właściwości.

b) Zreformowanie Prokuratury polegające na ograniczeniu jej roli w procesie karnym do funkcji oskarżyciela i podporządkowanie jej ministrowi sprawiedliwości. Należy zagwarantować prokuratorom niezależność przy podejmowaniu decyzji w prowadzonych sprawach.

c) Zapewnienie pełnej niezależności samorządności dla adwokatury. obrońcy winni mieć prawo udziału w postępowaniu przygotowawczym niezależnie od zgody organów śledczych.

d) Wyłączenie z właściwości kolegiów ds. wykroczeń — spraw zagrożonych karą aresztu lub karą ograniczenia wolności i przekazanie ich sądom powszechnym; nadzór nad kolegiami sprawować powinien minister sprawiedliwości.

4. Wydanie ustawy o Milicji Obywatelskiej nadającej jej charakter organy przeinaczonego do utrzymania ładu społecznego i nie ingerującej w sfery życia

politycznego obywateli. Łączenie tych funkcji stało się przyczyną daleko idących wypaczeń w działaniu milicji. Wydać należy odrębną ustawę o Służbie Bezpieczeństwa. Ustawy te winny określać zakres kompetencji tych organów oraz sposób kontroli społecznej nad ich działalnością.

5. W zakresie prawa karnego wykonawczego domagamy się odrębnego uregulowania sytuacji więźniów politycznych, jednoznacznego określenia praw i obowiązków wszystkich więźniów i poddania zakładów karnych nadzorowi społecznemu. Ośrodki Przystosowania Społecznego winny bezwzględnie ulec likwidacji.

TEZA 25 — W Polsce praworządnej nikt nie może być prześladowany za przekonania ani zmuszany do działań niezgodnych z sumieniem.

Związek, stojąc na gruncie punktu 4 Porozumienia Gdańskiego, wyraża wolę i gotowość występowania w obronie osób represjonowanych za głoszenie przekonań politycznych. Domagać się będziemy zrealizowania postanowień porozumienia warszawskiego w części dotyczącej uwolnienia więźniów politycznych oraz wydania aktu abolicyjnego w stosunku do ludzi, przeciwko którym toczy się postępowanie karne w związku z działalnością opozycyjną.

W przypadku działań represyjnych godzących w działaczy związkowych użyte zostaną w ich obronie wszelkie dostępne środki.

W sferze koniecznych zmian w kodeksie karnym i kodeksie postępowania karnego wypowiadamy się za likwidacją przepisów służących zwalczaniu, przy pomocy represji karnej, myśli ideowej i politycznej odmiennej od poglądów lansowanych przez partię i rząd.

Długość okresu zatrzymania należy zmniejszyć do 24 godzin, a zasadność jego głosowania należy poddać kontroli sędziego śledczego, tak aby wyeliminować przypadki, w których stanowiło ono środek represji.

W Polsce praworządnej nikt nie może być zmuszony do wykonywania działań sprzecznych z jego przekonaniem. W odniesieniu do osób, którym przekonanie i zasady wiary zabraniają służby wojskowej i bronią w rękę, powinna istnieć możliwość zamiany jej na inny rodzaj służby publicznej.

Związek będzie bronił represjonowanych za działalność związkową, polityczną i obywatelską.

TEZA 26 — Osoby winne doprowadzenia kraju do upadku muszą ponieść pełną odpowiedzialność.

Żądamy wyjaśnienia okoliczności i ujawnienia winnych strzelania do robotników i prześladowań w Poznaniu w 1956 r. i na Wybrzeżu w roku 1970, a także brutalnych działań milicji wobec studentów w 1968 r. oraz ludności Radomia i Ursusa w 1976 r. Odnosi się to również do sprawców prowokacji bydgoskiej. Osoby winne łamania praworządności powinny ponieść przewidzianą prawem odpowiedzialność karną i dyscyplinarną.

Odpowiedzialność taka powinna również dotyczyć tych, którzy działalnością swoją, w latach 1970—1980 doprowadzili kraj do ruiny gospodarczej. Z odpowiedzialności tej nie mogą być wyłączone osoby sprawujące najwyższe funkcje kierownicze w partii i w państwie.

Zasada równości wobec prawa, elementarne poczucie sprawiedliwości oraz potrzeba uwiarygodnienia zachodzących zmian zmuszają Związek do kategorycznego żądania spełnienia tego postulatu. Jeśli do dnia 31.XII.1981 r. nie zostaną wszczęte postępowania karne w wymienionych sprawach, Komisja Krajowa powoła społeczny trybunał, który po przeprowadzeniu publicznej rozprawy osądzi i napiętnuje winnych.

TEZA 27 — Młode pokolenie Polaków musi mieć zapewnione odpowiednie warunki dla rozwoju fizycznego, psychicznego i moralnego.

Wychowanie naszych dzieci musi pozostawać w naszych rękach. Związek zdecydowanie będzie się przeciwstawiać podporządkowaniu systemu oświaty i wychowania politycznym, ekonomicznym i ideologicznym interesom władz państwowych i partyjnych. Będziemy walczyć o pełny dostęp dzieci i młodzieży do narodowej i światowej kultury, o równe szansę do rozwoju dla każdego dziecka, o wychowanie w prawdzie i szacunku dla indywidualności człowieka.

Związek będzie popierać:

- działania zmierzające do pełnego zaspokojenia potrzeb dzieci z rodzin o niskich dochodach i do ułatwienia startu życiowego młodzieży, pochodzącej z warstw i regionów zaniedbanych edukacyjnie,
- działania zmierzające do uzdrowienia systemu opieki nad dziećmi pozbawionymi domu rodzinnego oraz nad dziećmi, wymagającymi specjalnej troski
- inicjatywy, zmierzające do doskonalenia systemu profilaktyki i zwalczania patologicznych zjawisk społecznych jak np. alkoholizm, narkomania i nikotynizm młodzieży.
- ruch samorządowy wśród młodzieży i organizowanie się jej w wolne i niezależne stowarzyszenia i związki,
- wszelkie niezależne inicjatywy tworzenia nowych placówek oświatowych i wychowawczych, służących zaspokajaniu rzeczywistych potrzeb społecznych.

Związek będzie walczyć o rzeczywisty wpływ rodziców na cele, treści i sposoby kształcenia i wychowania ich dzieci w placówkach oświatowo - wychowawczych i poprzez środki masowej komunikacji.

Przy Komisji Krajowej i Zarządach Regionu winny powstać komórki do spraw młodzieży.

TEZA 28 — Kultura i oświata muszą być dostępne dla każdego, wymagają opieki i pomocy Związku.

1. Kultura i oświata nie mogą być wykorzystywane dla narzucania jednolitych przekonań oraz kształtowania postaw uległości i bierności.
2. „Historia naszego narodu dowiodła, że skazywany wielokrotnie na śmierć przetrwał, zachował swoją tożsamość nie dzięki siłom fizycznym, ale wyłącznie w oparciu o swoją kulturę”. (Jan Paweł II) Dlatego zmianie ulec musi dotychczasowa polityka władz, która kulturę i edukację doprowadziła do stanu katastrofalnego.

Celem reform gospodarczych i społecznych musi być nie tylko poprawa warunków materialnych, ale i rozwój kultury i edukacji społeczeństwa. Chcemy nie tylko jeść, ale i żyć w sposób godny i świątły.

3. W obliczu dokonanych spustoszeń w kulturze i edukacji oraz narastającego kryzysu gospodarczego, Związek powinien opracować plan działań mających na celu:
 - a) Powstanie nowych i odpowiadających potrzebom społeczeństw ustaw sejmowych o edukacji narodowej, o szkolnictwie wyższym, prasie i wydawnictwach,
 - b) Zlikwidowanie istniejących i szkodliwych rozwiązań prawno-organizacyjnych. (np. rozporządzenia o programie dziesięcioletniej, centralne sterowanie w oświacie i kulturze, zmiany przeznaczenia budynków szkolnych),
 - c) Popieranie wszystkich inicjatyw na rzecz czynnego uczestnictwa w kulturze i udostępniania kultury środowiskom najbardziej zaniedbanym,
 - d) Uzyskanie przy podziale globalnego dochodu narodowego odpowiednich nakładów na edukację, kulturę i naukę oraz stworzenie innych źródeł ich finansowania niż dotacje państwowe. W szczególności instytucje i placówki kulturalne powinny być samowystarczalne finansowo, o ile jest to możliwe i nie powoduje strat społecznych.
 - e) Zapoczątkowanie Społecznego Funduszu Kultury Narodowej (nawiązującego do tradycji Kasy im. Mianowskiego).
4. Plan ten musi być częścią szerszego społecznego programu ratowania kultury i oświaty stworzonego we współpracy z samorządami pracowniczymi i terytorialnymi, organizacjami społecznymi, stowarzyszeniami twórczymi i naukowymi. Związek będzie popierał podejmowanie roli mecenasa kultury i sztuki przez samorzady lokalne i pracownicze.
5. Działania związkowe w zakresie kultury i edukacji koordynowane będą przez Związkową Radę Kultury oraz Związkową Radę Edukacji Narodowej, które zostaną powołane przez Komisję Krajową.

TEZA 29 — Związek będzie popierał i chronił wszelkie niezależne poczynania zmierzające do samorządności w kulturze i edukacji.

Jedną z najpoważniejszych przyczyn obecnego kryzysu w kulturze i edukacji jest monopol państwowy w tych dziedzinach. Społeczeństwo musi stać się włodarzem własnej kultury i edukacji. Państwo powinno zapewnić środki prawne, finansowe i organizacyjne potrzebne do realizacji celów i wartości tworzonych i uznawanych przez społeczeństwo.

1. Związek będzie popierał i chronił społeczne i niezależne przedsięwzięcia edukacyjne, kulturowe i artystyczne, dążenie różnych grup i organizacji do tworzenia własnych placówek kulturalnych, artystycznych, oświatowych i wychowawczych. Będzie współpracował z samorządnymi stowarzyszeniami twórczymi i naukowymi.
2. Związek uznaje konieczność rzeczywistej autonomii samorządów pracowniczych w placówkach kulturalnych i edukacyjnych oraz kontroli społecznej nad nimi.
3. Istotnym elementem odbudowy kultury narodowej jest podniesienie poziomu kultury technicznej poprzez wyzwalanie aktywności twórczej inżynierów i techników. Związek będzie popierał powstawanie i działalność niezależnych stowarzyszeń technicznych i ruchu racjonalizatorskiego.
4. Określeniem polityki kulturalnej i edukacyjnej oraz rozdziałem funduszy na te cele powinny się zajmować autonomiczne organy społeczne odpowiednich szczebli (jak np. Społeczna Komisja Edukacji Narodowej czy Społeczna Rada Kultury) tworzone w sposób akceptowany przez całe społeczeństwo. Administracja powinna pełnić jedynie rolę służebną.
5. Związek będzie tworzył własne placówki kulturalne, edukacyjne i naukowe. Powoła własne wydawnictwo z wykorzystaniem bazy poligraficznej byłej CRZZ oraz poczyni przygotowania do utworzenia własnego niezależnego uniwersytetu.

TEZA 30 — Związek będzie popierał swobodę badań naukowych i samorządność środowisk naukowych.

Podporządkowanie nauki względem politycznym sprawiło, iż nie mogła ona skutecznie przeciwdziałać kryzysowi społecznemu i gospodarczemu.

Związek oczekuje od środowisk naukowych fachowej i rzetelnej pomocy w realizacji swego programu. Będzie, więc popierał dążenia środowisk naukowych do:

1. Zapewnienia nauce samorządności i uniezależnienia jej od czynników administracyjnych i politycznych.
2. Stworzenia warunków do zastosowania wyników prac badawczych w życiu społecznym, kulturalnym i gospodarczym kraju.
3. Podjęcia badań nad zagrożeniem życia i zdrowia ludzi w zakładach pracy i w miejscu zamieszkania.

Ponadto należy poszukiwać możliwości utrzymania potencjału naukowego (kadra, aparatura, czasopisma i książki naukowe) zagrożonego obecnym kryzysem i kosztami reformy gospodarczej.

TEZA 31 — Związek będzie walczył z zakłamaniem we wszystkich dziedzinach życia, ponieważ społeczeństwo chce i ma prawo żyć w prawdzie.

Mówienie i pisanie prawdy jest konieczne dla rozwoju świadomości społecznej i dla zachowania tożsamości narodowej. Dla zbudowania lepszej przyszłości musimy znać prawdę o naszej współczesności.

1. Cenzurę w środkach masowego przekazu uważamy za zło, na które się godzimy tylko chwilowo i tylko z konieczności. Nie uznajemy cenzury w nauce i sztuce. Cenzura nie może też godzić w prawo narodu do znajomości historii i literatury. Nadużywanie cenzury każdorazowo będzie napotykało sprzeciw Związku.
2. Groźnym narzędziem kłamstwa jest sam język propagandy, który uszkadza nasz codzienny sposób wyrażania myśli i uczuć. Związek będzie dążył do przywrócenia społeczeństwu polszczyzny, umożliwiającej prawdziwe porozumienie się między ludźmi.
3. Związek popierać będzie rozwój niezależnych wydawnictw, ponieważ ich działalność jest jednym ze sposobów szerzenia prawdy i przewycięzania ograniczeń cenzury.
4. Szczególnie dotkliwe straty ponieśliśmy wskutek zakłamania i przemilczeń w nauce historii i literatury. Obowiązkiem Związku jest wspieranie wszelkich działań na rzecz uczenia prawdy o naszych dziejach i kulturze.
5. Jednym z dostępnych nam środków szerzenia prawdy o nas samych jest oświata i wydawnictwa związkowe; za ich pośrednictwem będziemy krzewić

wiedzę oraz upowszechniać znajomość treści pomijanych lub fałszowanych w nauczaniu państwowym.

6. Związek będzie wspierał niezależne inicjatywy kombatanckie w dążeniu do odkłamania historii narodowej oraz uznania rzeczywistych zasług ludzi, którzy poświęcali swoje zdrowie i życie w walce o niepodległość i suwerenność Polski.

TEZA 32 — Środki społecznego komunikowania są własnością społeczną, muszą służyć całemu społeczeństwu i być pod jego kontrolą.

Prowadzona przez Związek walka o dostęp do środków masowego przekazu jest walką w interesie wszystkich środowisk społecznych, jest Walką o prawa całego społeczeństwa.

Związek domaga się przestrzegania konstytucyjnej zasady wolności słowa i wymiany poglądów. Dlatego:

1. Związek uważa za niedopuszczalne przeszkadzanie w odbiorze informacji w postaci zagłuszania audycji radiowych, zatrzymywania wydawnictw, zrywania plakatów itp.
2. Związek weźmie udział w przygotowaniu społecznego projektu ustawy publikacyjnej, która powinna obejmować wszystkie środki społecznego komunikowania. Zjazd zobowiązuje władze Związku do zdecydowanego poparcia zaakceptowanego społecznie projektu ustawy.
3. Związek będzie konsekwentnie dążył do uznania przez władze i zrealizowania prawa obywateli i ich organizacji do posiadania wydawnictw oraz dostępu do radia i telewizji. W wypadku organizacji udział ten wynika z ich wielkości i rzeczywistego społecznego znaczenia. Konieczna jest społeczna kontrola nad podziałem papieru, mocy poligraficznych, czasu antenowego i dostępu do środków technicznych radia i telewizji.
4. Związek występuje przeciw wszelkim formom monopolizowania informacji. Związek żąda zniesienia monopolu administracji państwowej na dysponowanie radiem i telewizją, jako sprzecznego z Konstytucją PRL, a tym samym zmiany ustawy 1960 roku o Komitecie Radia i Telewizji. Związek podejmie działania prowadzące do ustanowienia rzeczywistej społecznej kontroli nad radiem i telewizją przez powołanie ciała zarządzająco-wy-

konawczego reprezentującego rząd, partie polityczne, związki zawodowe, związki wyznaniowe, organizacje społeczne, środowiska twórcze, samorząd pracowników tworzących i emitujących program. Organ ten winien mieć decydujący głos w sprawach programowych radia i telewizji.

5. Dotychczasowe działania Związku w zakresie bieżącego dostępu NSZZ „Solidarność” do środków społecznego komunikowania nie były wystarczające. Należy doprowadzić do jak najszybszej realizacji ratyfikowanych przez Krajową Komisję Porozumiewawczą NSZZ „Solidarność” ustaleń w sprawie środków społecznego komunikowania. Jednocześnie domagamy się utworzenia samodzielnych redakcji „Solidarności” w strukturze radia i telewizji w centrali i w terenie.
6. Związek będzie udzielał ochrony swym członkom zatrudnionym w instytucjach społecznego komunikowania oraz dziennikarzom przestrzegającym zasad wiarygodności i rzetelności zawodowej. Uznajemy prawo zespołów redakcyjnych do udziału w decyzjach o mianowaniu i odwołaniu redaktorów naczelnych. Sprawami rzetelności i fachowości wszystkich dziennikarzy oraz samorządnością zespołów redakcyjnych zajmuje się Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich, którego wysiłki na tym polu Związek będzie popierał.
7. Związek tworzyć będzie własne agencje informacyjne, fotograficzne, magnetowidowe, filmowe, fonograficzne i wydawnictwa prasowe. Władze Związku winny podjąć starania o utworzenie centralnej agencji prasowej i informacyjnej Związku na zasadach ogólnych.
8. Należy powołać radę do spraw środków społecznego komunikowania przy Komisji Krajowej.
9. Zgodnie z art. 83 ust. 2 Konstytucji PRL Związek domaga się możliwości uruchomienia własnych rozgłośni radiowych i zapewnienia możliwości emitowania własnych programów.
10. W walce o dostęp do radia i telewizji i reformę środków społecznego komunikowania Związek użyje wszystkich przewidzianych w statucie środków.

VII

Nasz Związek

Fundamentem życia Związku jest demokracja, oparta na podporządkowaniu się woli większości przy zachowaniu szacunku dla poglądów mniejszości. Podporządkowane się decyzjom władz związkowych, podejmowanym zgodnie z tą zasadą, gwarantuje jedność działania. Podstawowym dokumentem określającym reguły demokracji w Związku jest Statut. Przy jego praktycznej interpretacji przyjmujemy, że dozwolone są także te działania, których wyrażnie nie zabrania. Pozwala to na wzbogacenie życia związkowego o nowe formy.

Przestrzegając zasady tolerancji dla różnych poglądów władze Związku i wszyscy jego członkowie winni zarazem zdecydowanie występować przeciwko naruszeniom norm statutowych.

Demokracja w życiu wewnętrznym, dyscyplina w działaniu i uczciwość członków Związku są źródłem jego siły.

TEZA 33 — Członkowie naszego Związku mają prawo nieskrępowanego wyrażania opinii i woli oraz swobodnego organizowania się dla realizacji wspólnych celów.

Skuteczność działania Związku zależy od różnorodnych więzi łączących jego członków. Powiększają one zasób środków i form działania zapewniając autentyczność naszego ruchu i przyczyniając się do osiągnięcia ładu społecznego. Tworzenie tych więzi wymaga swobodnej wymiany poglądów i uzgadniania stanowisk.

1. Regiony.

Podstawowe więzi między członkami Związku tworzą się w organizacjach zakładowych. Organizacje zakładowe łączą się w regiony zgodnie z zasadami określonymi w statucie. Przekształcenia regionów winny odbywać się na demokratycznych zasadach pod nadzorem Komisji Krajowej, tak aby doprowadzić do powstania regionów spójnych terytorialnie oraz w miarę możliwości pokrywających się z granicami administracyjnymi. Należy dążyć do tworzenia

regionów na tyle silnych, by mogły stanowić odpowiednie zaplecze organizacyjne i techniczne dla zrzeszonych w nim organizacji zakładowych. Należy unikać podziału województw, gdyż uniemożliwia to skuteczne oddziaływanie Związku na władze administracyjne.

2. Ogniw pośrednie.

Praktyka życia związkowego doprowadziła do powstania różnorodnych ogniw pośrednich między organizacjami zakładowymi a władzami regionów. Działalność tych ogniw władze związkowe winny wspomagać organizacyjnie, finansowo i technicznie. Głównym zadaniem ogniw pośrednich jest pomoc komisjom zakładowym w zakresie informacji, poradnictwa, szkolenia itp., a także tworzenia ośrodków życia związkowego, obrona interesów społeczności lokalnych oraz oddziaływanie na terenowe organy władzy i administracji.

3. Sekcje zawodowe, branżowe i inne. Sekcje wspierają i uzupełniają działalność władz związkowych w obronie interesów różnych grup pracowniczych i członkowskich. Nie może to prowadzić do naruszania interesów innych grup. Do podstawowych zadań sekcji należy;

- a) inicjowanie i koordynowanie prac w zakresie dotyczącym ich problematyki, a zwłaszcza umów zbiorowych
- b) reprezentowanie interesów danej grupy wobec władz Związku.
- c) występowanie z upoważnienia tych władz wobec administracji państwowej.

Z dotychczasowej praktyki wynika, że w rozwiązywaniu przez władze Związku problemów określonej sekcji konieczny jest szerszy, niż dotąd, udział jej przedstawicieli.

4. Porozumienia.

Porozumienia komisji zakładowych, grup członków i pojedynczych członków działające poza przewidzianymi w statucie formami organizacji przyczyniają się do wypełniania statutowych zasad Związku i rozszerzenia jego inicjatyw. Mogą one działać jako grupy inicjatyw programowych, gospodarczych, społecznych itp.

Stwarzając różnym porozumieniom niezbędne warunki istnienia i działania, władze Związku nie powinny występować w roli ich organizatorów.

5. Środki wyrażania i kształtowania opinii.

Środki informacji związkowej są głównym sposobem rozpowszechniania nie zafałszowanej wiedzy o celach i metodach działania Związku oraz formułowania stanowiska związkowców wobec aktualnych problemów społecznych, gospodarczych i politycznych. Dlatego też władze Związku powinny szczególnie troszczyć się o organizację i techniczno-materialną bazę informacji oraz zapewnić właściwe warunki pracy służb informacyjnych. Należy dążyć do tego, aby związkowy system informacji stał się konkurencyjny pod względem zasięgu wobec środków przekazu monopolizowanych przez aparat partyjno-państwowy.

Najważniejszymi zadaniami w tym zakresie są obecnie:

- a) zwiększenie nakładu „Tygodnika Solidarność” do około 1 miliona egzemplarzy;
- b) utworzenie dziennika o zasięgu krajowym,
- c) wydawanie w miarę możliwości czasopism regionalnych,
- d) wydawanie wewnętrznego dziennika i tygodnika w każdym regionie,
- e) zapewnienie właściwych warunków technicznych dla rozwoju ogólnopolskiego systemu przepływu informacji (codzienny serwis informacyjny i zestawy materiałów publicystycznych) w oparciu o istniejące ośrodki (BIPS, AS) oraz sieć regionalnych biur informacyjnych,
- f) usprawnienie w regionach kolportażu (np. w oparciu o system ABC) oraz innych systemów łączności,
- g) tworzenie bibliotek przy zarządach regionalnych i komisjach zakładowych.

W bieżącej działalności agendy informacyjne, prasa i wydawnictwa „Solidarności” dążą do samofinansowania.

Walcząc o zapewnienie swobody wypowiedzi, Związek winien przestrzegać tej zasady wobec własnych środków przekazu informacji. Dlatego też instancje Związku, którym redakcje czasopism i wydawnictw są podporządkowane organizacyjnie, nie mogą ingerować w ich bieżącą pracę pozostawiając im swobodę

w zakresie polityki redakcyjnej, z wyjątkiem pełnej dyspozycyjności w okresach szczególnego zagrożenia Związku (akcje protestacyjne, gotowość strajkowa, strajk).

Praca oświatowo-szkoleniowa realizowana przez wszechnice jest niezbędna dla Związku. Celem działania wszechnic jest: głoszenie wiedzy wolnej od fałszu i przemilczeń, poszerzanie wiedzy działaczy, podnoszenie świadomości obywatelskiej, pobudzanie aktywności społecznej i samokształcenie. Wszechnice winny stosować zróżnicowane metody działania: wykłady, szkolenia, seminaria, kluby inicjatyw, czytelnie, działalność wydawniczą. Zapewni im to możliwość dotarcia do wszystkich środowisk, a zwłaszcza zakładów pracy. Zachowując różnorodność prezentowanych programów i metod, wszechnice porozumiewają się celem wymiany doświadczeń i informacji. Działalność wszechnic finansują zarządy regionalne lub komisje zakładowe.

Wypracowanie systemu tworzenia więzi pomiędzy wszystkimi członkami Związku, jego władzami i agendami jest głównym zadaniem działalności informacyjnej, oświatowo-szkoleniowej i opiniodawczo-doradczej. Więzy te sprzyjać będą oparciu całego życia naszej organizacji na zasadach różnorodności poglądów przy równoczesnej jedności działania.

TEZA 34 — Decyzje i działania instancji związkowych winny opierać się na rzetelnej znajomości opinii i woli członków Związku.

Członkowie Związku muszą mieć istotny wpływ na działania jego władz. Wpływ ten realizowany jest poprzez mechanizm wyborczy oraz wyrażanie opinii we wszystkich kwestiach dotyczących Związku. Dla właściwego kształtowania opinii potrzebny jest przepływ informacji oraz jawność życia związkowego.

1. Decyzje i działania władz związkowych.

Władze związkowe w podejmowanych działaniach muszą kierować się stanowiskiem większości. Dla zapewnienia jawności życia Związku władze i komisje rewizyjne wszystkich szczebli winny informować członków o swoich pracach przez publikowanie dokumentów a zwłaszcza dokumentów końcowych z wszystkich oficjalnych rozmów i negocjacji. Władze krajowe i regionalne zobowiązane są do współdziałania z ośrodkami prac społeczno-zawodowych oraz sekcjami

branżowymi i zawodowymi. Członkowie władz, związkowych, mają obowiązek regularnego spotkania się ze swymi wyborcami.

2. Organizacja pracy programowej.

Prawidłowe funkcjonowanie demokracji przedstawicielskiej warunkowane jest znajomością opinii możliwie szerokich rzesz związkowców przez członków władz Związku. Odpowiedni przepływ tych opinii oraz ich syntezę musi zapewnić zorganizowana praca programowa, przy Komisji Krajowej, zarządach regionalnych i komisjach zakładowych winny działać programowe zespoły tematyczne (np. ds. płacowych, warunków pracy, zatrudnienia), składające się z działaczy związkowych oraz ekspertów.

Równocześnie konieczne jest tworzenie i rozwijanie ośrodków prac społeczno-zawodowych, których zadaniem są prace studialne, opracowywanie ekspertyz oraz programów dla Związku. Ośrodki te powinny działać samodzielnie pod kontrolą Rady Programowych złożonych z cieszących się autorytetem uczonych, praktyków i działaczy, powołanych przez władze związkowe. Na podstawie postulatów i koncepcji, przekazywanych przez poszczególne organizacje zakładowe i materiały dostarczane przez ośrodki prac społeczno-zawodowych, zespoły programowe powinny formułować pytania i kierować je do członków Związku. Zespoły te na podstawie otrzymanych odpowiedzi:

- informują bieżąco władze Związku o popularności poszczególnych koncepcji oraz wadze, jaką konsultowani przywiązują do różnych zagadnień;
- formułują zalecenia dotyczące informacji i propagandy związkowej;
- przedstawiają propozycje rozwiązań programowych pod obrady ciał przedstawicielskich.

Tak zorganizowana praca programowa powinna:

- podnieść wartość merytoryczną przyjmowanych rozwiązań;
- pobudzić organizacje zakładowe do działalności programowej.

3. Badania opinii zakładowej.

Równie ważną formą działań jest prowadzenie badań opinii związkowej w regionach, a także w skali całego Związku, metodą reprezentatywnych sondaży. Do badań tych będą wykorzystywane ośrodki prac społeczno-zawodowych. Prowadzenie tego rodzaju badań jest niezbędne dla wiarygodnego i dokładnego rozpoznawania stanowiska związkowców wobec wszelkich istotnych problemów, warunkuje trafność i szybkość podejmowanych decyzji, wzmacnia pozycję Związku w negocjacjach.

Komisja Krajowa powinna zapewnić niezbędne środki dla badań opinii związkowej.

4. Demokracja bezpośrednia

Oprócz określonych statutem form demokracji przedstawicielskiej winny być stosowane w Związku niektóre formy demokracji bezpośredniej. Wśród nich na szczególną uwagę zasługuje referendum, ze względu na możliwy jego zasięg, a zatem i wagę decyzji czy stanowisko, jakie w efekcie referendum zostanie zajęte. Forma ta może być wykorzystywana na różnych szczeblach Związku, przy czym zawsze, a szczególnie w skali ogólnozwiązkowej, musi być stosowana bardzo rozważnie. Decyzję o przeprowadzeniu referendum o zasięgu ponadregionalnym podejmuje Komisja Krajowa. Przeprowadzenie referendum musi być poprzedzone kampanią informacyjną, gwarantującą zaprezentowanie różnych stanowisk oraz umożliwiającą, publiczną dyskusję wokół kwestii zawartych w pytaniach.

Władze Związku, pragnąc przed, podjęciem decyzji odwołać się do opinii związkowców, winny każdorazowo precyzyjnie określić od kogo i w jaki sposób chcą tę opinię uzyskać. W podobnie rzetelny sposób należy postępować przy powoływaniu się na opinię związkowców.

TEZA 33 — Podstawowym sposobem realizacji interesów pracowniczych i obywatelskich członków Związku jest droga uzgodnień i porozumień, a gdy one zawiodą — akcje protestacyjne.

1. W działaniach na rzecz realizacji potrzeb członków Związku władze związkowe powinny w pierwszej kolejności stosować takie środki, które nie naruszają spokoju społecznego. Podstawowym sposobem działania jest przedkładanie opinii i wniosków członków odpowiednim instancjom administracji gospodarczej i państwowej, a w kwestiach spornych — podejmowanie prób uzgodnienia stanowisk przez wzajemne konsultacje, spotkania robocze itp. Gdy obowiązujące przepisy nie zapewniają wpływu członków Związku, na decyzje ich dotyczące, władze związkowe zobowiązane są do podejmowania inicjatyw zmierzających do zmiany tych przepisów.
2. Władze związkowe mają obowiązek podejmowania negocjacji z odpowiednimi organami administracji gospodarczej lub państwowej w sytuacjach konfliktowych, których rozwiązanie okazało się niemożliwe drogą uzgodnień. Dla prowadzenia rozmów władze Związku powołują zespół negocjacyjny, określając jego zadania i kompetencje. Zespół negocjacyjny winien posiadać uprawnienia wyłącznie do parafowania porozumienia, które następnie podlega zatwierdzeniu przez władzę związkową odpowiedniego szczebla. Przygotowanie negocjacji powinno obejmować między innymi: zapoznanie się z opiniami zainteresowanych członków, określenie przedmiotu, celów i taktyki, a także ustalenie konsekwencji negocjowanych rozmów. Strona związkowa powinna dążyć do jawności prowadzonych rozmów. W rozmowach mogą brać udział eksperci, których uprawnienia określa zespół negocjacyjny.

Każde porozumienie zawierać winno jednoznaczne ustalenie terminu, sposobu i warunków wykonania przyjętych przez strony zobowiązań.

3. Gdy zawiodą próby porozumienia, władze Związku mogą organizować manifestacje i akcje protestacyjne. Charakter tych akcji (ekonomiczny, ekonomiczno-polityczny, polityczny) wynika z powodów, które je wywołały, a _nie zależy od adresata, do którego są skierowane.

Każda akcja powinna mieć jasno sprecyzowane cele i solidne przygotowanie organizacyjne, w którym przewidzieć należy możliwość utrudnień w jej prowadzeniu.

Akcje zbiorowe mogą mieć charakter manifestacji stanowiska (jako forma naciska w celu podjęcia, kontynuowania negocjacji bądź też wdrażania wcześniej podpisanych porozumień) i akcji protestacyjnych (jako sprzeciwu wobec niekorzystnych decyzji lub niespełnienia zawartych porozumień). Ostrzegawcze akcje protestacyjne muszą mieć określone terminy realizacji żądań oraz terminy ewentualnego wszczęcia akcji właściwej, gdy ostrzeżenie nie odniesie skutku. Mają one stanowić wyraz determinacji i poparcia społecznego dla żądań. Do tego typu akcji należą m.in. bojkoty i strajki ostrzegawcze.

Właściwymi akcjami protestacyjnymi są przede wszystkim strajki. Ze względu na straty ekonomiczne strajki są ostateczną formą protestu. Każdy strajk winien mieć jednoznacznie określone warunki jego zakończenia. Władze krajowe winny zadbać o pilne przygotowanie poradników i regulaminów negocjacji oraz akcji protestacyjnych. Ponadto władze wszystkich szczebli winny opracować zalecenia organizacyjne i instrukcje określające krótko i długoterminowe formy działalności Związku w sytuacji takich zagrożeń jak stan wyjątkowy lub interwencja zewnętrzna.

4. Decyzje o podjęciu negocjacji i akcji protestacyjnych, o zakresie i poziomie żądań oraz o warunkach końcowego porozumienia muszą być oparte na rzetelnym rozpoznaniu opinii zainteresowanych członków. W trakcie negocjacji i protestów niezbędne jest także stałe prowadzenie konsultacji z członkami, w trosce o to; by decyzje podejmowane przez zespoły negocjacyjne lub władze Związku były zgodne ze stanowiskiem i nastrojami członków. Obowiązkiem władz Związku jest wszechstronne informowanie członków o stanowiskach obu stron i skutkach kolejnych faz protestu lub negocjacji. Działalność informacyjna i propagandowa winna być, w szczególności w okresach napięć, adresowana nie tylko do członków Związku, ale także do całego społeczeństwa. Kierując się interesem społecznym Związek powinien dbać o powszechne zrozumienie i akceptację celów, o które walczy.

5. Wszystkich członków Związku łączą podstawowe cele. Wspólnota celów jest najlepszą gwarancją zgodnego współżycia członków i współdziałania instancji Związku. Jeśli jednak spory lub konflikty wystąpią — powinno się je rozwiązywać na drodze porozumienia i pojednania. W dobrze pojętym interesie Związku i

wszystkich jego członków leży unikanie rozstrzygnięć administracyjnych czy też dyscyplinarnych.

TEZA 36 — Kontrola i krytyka instancji związkowych to prawo i obowiązek każdego członka „Solidarności”.

Działalność wszystkich władz Związku podlega kontroli. Warunkiem tego jest jawność wszystkich działań podejmowanych przez władze. Uchwały władz związkowych i sprawozdania komisji rewizyjnych muszą być publikowane i szybko docierać do wszystkich zainteresowanych.

Wszyscy członkowie Związku mają pełną swobodę w krytykowaniu władz Związku. Z prawa tego korzystają na zebraniach i w prasie. Krytykowanym przysługuje prawo repliki.

Członkowie i ciała przedstawicielskie kontrolują działalność władz związkowych przez instytucje interpelacji, votum nieufności i votum zaufania. Na interpelację należy odpowiedzieć w przewidzianym czasie. Jeśli zdaniem interpelującego odpowiedź jest niewystarczająca, może on postawić wniosek o votum nieufności. W wypadku uchwalenia votum nieufności członek władz lub organ władzy składa rezygnację. Organ przedstawicielski może rezygnacji nie przyjąć, określając jednocześnie czas i sposób załatwienia sprawy, która stała się przyczyną votum nieufności. Ciała przedstawicielskie mogą także powoływać specjalne komisje w celu wyjaśnienia spraw budzących spory.

Kontrolę działań władz związkowych prowadzą także, zgodnie ze statutem, komisje rewizyjne. Czynności polegają na zbieraniu informacji, wskazywaniu nieprawidłowości działań i sposobów ich naprawy oraz przygotowywaniu opinii dla ciał przedstawicielskich.

VIII

Nowe porozumienie społeczne

TEZA 37 — „Solidarność” domaga się nowego porozumienia społecznego.

NSZZ „Solidarność” jest gwarantem porozumień społecznych z 1980 roku i domaga się konsekwentnej ich realizacji. Nie ma innej drogi ocalenia kraju niż realizacja konstytucyjnej zasady suwerenności narodu.

Związek nasz określa swój program w chwili, gdy krajowi grozi katastrofa. Nie można przyzwyczajać się do życia w kryzysie, z kryzysu musimy wyjść.

Porozumienie antykryzysowe

Porozumienie antykryzysowe musi zapewnić społeczeństwu przetrwanie zbliżających się ciężkich zimowych miesięcy. Musi wskazać kierunki wyjścia z kryzysu. Musi być pierwszym sprawdzianem współdziałania władzy i społeczeństwa.

Porozumienie w sprawie reformy gospodarczej

Porozumienie w sprawie reformy gospodarczej wymaga współdziałania władzy i społeczeństwa na rzecz radykalnej zmiany dotychczasowego porządku gospodarczego. Reforma zagwarantować powinna zarządzanie zakładami pracy przez załogi w systemie gospodarczym kojarzącym prawa rynku z uspołecznionym planowaniem.

Setki podpisanych przez rząd porozumień pozostały na papierze. Przyrzeczenia złożone ludziom pracy przez władze muszą zostać zrealizowane.

Porozumienie dla samorządnej Rzeczypospolitej

Porozumienie w sprawie samorządnej Rzeczypospolitej musi wyznaczać kierunki i sposoby demokratyzacji instytucji życia publicznego: Sejmu, władz politycznych, terytorialnych, gospodarczych, sądownictwa, oświaty itp. Realizacja tego porozumienia ustali właściwe stosunki między obywatelami a państwem.

Droga ku samorządnej Rzeczypospolitej jest jedyną drogą, by Polska, silna wewnętrznie stała się wiarygodna jako równorzędny partner dla innych narodów. Związek traktuje nowe porozumienie społeczne jako całość nierozłączną, wzajemnie powiązaną.

Program działań NSZZ „Solidarność” jest przede wszystkim zobowiązaniem, jakie Związek podejmuje wobec kraju. Liczymy na to, że uzyska on akceptację

społeczeństwa, żadne interesy jednostkowe czy grupowe nie mogą być stawiane wyżej niż interes kraju. Nie uważamy, że mamy monopol na prawdę. Jesteśmy gotowi w dialogu — uczciwym i lojalnym — rozmawiać z władzami, szukać właściwych decyzji, które najlepiej służyłyby krajowi i realizowałyby interesy pracownicze i obywatelskie ludzi pracy.

Niech to będzie porozumienie wokół tego, co narodowe, demokratyczne i ludzkie. Wokół tego, co nie powinno nas dzielić.

NSZZ „Solidarność” jest gwarantem porozumień społecznych z 1980 roku i domaga się konsekwentnej ich realizacji. Nie ma innej drogi ocalenia kraju już realizacja konstytucyjnej zasady suwerenności narodu.

ZJAZD DELEGATÓW Gdańsk, dnia 7 października 1981 r.

*) Rozwinięcie tej propozycji zawiera dokument nr 1 aneksu.

**)Szczegółowe propozycje w tym zakresie zawiera dokument nr 2 aneksu

***) Szczegółowe propozycje w tej sprawie zawiera dokument nr 2 i 3 aneksu

Źródło „Tygodnik Solidarność nr 29, 16.10.1981 r.